

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos ir socialinio darbo institutas

Karolina Veikšnia

Sociologijos magistro studijų programa
Baigiamasis darbas

Lietuvos migracijos politika ir valstybės saugumas

Darbo vadovas Asistentas dr. Karolis Jonutis

Vilnius
2025

Turinys

Santrauka.....	4
Summary.....	5
Įvadas.....	6
1. Migracijos procesų samprata, priežastys ir jas aiškinančios teorijos.....	8
1.1. Migracijos samprata.....	8
1.2. Migracijos procesus aiškinančios teorijos.....	10
1.3. Lietuvos gyventojų požiūris į migrantus.....	12
2. Migracijos politika Lietuvoje ir jos įgyvendinimas.....	14
2.1. Institucijos, įgyvendinančios migracijos politika Lietuvoje.....	14
2.2. Teisinis migracijos procesų Lietuvoje reguliavimas.....	16
2.3. Dabartinės Lietuvos migracijos politikos rezultatai statistikoje.....	17
3. Valstybės saugumas ir visuomenės saugumo jausmo ypatumai.....	32
3.1. Saugumo samprata.....	32
3.2. Subjektyvų saugumą lemiantis veiksniai ir vertybinės nuostatos.....	32
3.3. Saugumo suvokimas artimoje ir tolimoje aplinkoje).....	32
3.4. Žiniasklaidos įtaka žmonių saugumo jausmui.....	35
3.4.1. Žiniasklaidos poveikio teorijos.....	36
3.4.2. Migrantų reprezentavimas Lietuvos žiniasklaidoje.....	37
3.4.3. Pabėgėlių vaizdavimo tendencijos žiniasklaidoje.....	38
3.4.4. Migrantų „rėminimas“.....	40
4. Tyrimas: Migracijos politika Lietuvoje.....	40
4.1. Tyrimo metodologija.....	40

4.3. Tyrimo rezultatų analizė.....	43
Išvados.....	52
Literatūra.....	52
Priedai.....	56

Santrauka

Spartėjant globalizacijai, migracija šiuolaikiniam žmogui tampa įprasta praktika dėl daugelio priežasčių: galimybė apsigyventi norimoje šalyje, geresnio darbo paieška, ir kt. Tačiau, dėl migracijos taip pat didėja problemų, iššūkių skaičius. Vieni iš tokių iššūkių valstybės ir jos piliečių apsauga nuo grėsmių. Priimant kitų šalių piliečius Lietuvoje, svarbu sukurti tiek gerą teisinę bazę migracijos klausimams spręsti ir užsieniečių teisėms užtikrinti, tiek gerinti visuomenės saugumą ir jų požiūrį į migrantus, tokių būdu siekiant sumažinti konfliktų tikimybę. Vienas iš svarbiausių įrankių formuojant visuomenės požiūrį į migrantus ir į dabartinę Lietuvos migracijos politiką yra žiniasklaida. Žiniasklaidoje pateikiamos naujienos formuoja auditorijos suvokimą apie esamą realybę, jos formuoja pas žmogų bendrą įvaizdį apie atvykstančiuosius iš kitų šalių, taip pat ir apie dabartinės Lietuvos migracijos politikos aktualijas. Šio darbo tikslas yra išanalizuoti kokia yra dabartinė Lietuvos migracijos politika ir kokia yra jos įtaka valstybės saugumui, todėl darbe yra keliami tokie uždaviniai: aptarti teorinę migracijos sampratą bei ryšį su nusikalstamumu; apžvelgti pagrindines migracijos priežastis bei jas aiškinančias teorijas; išanalizuoti kaip žiniasklaida konstruoja socialinę tikrovę ir kokios yra žiniasklaidos poveikio teorijos; išanalizuoti, kaip migrantai reprezentuojami Lietuvos žiniasklaidoje; išsiaiškinti, kokie veiksniai formuoja visuomenės saugumo jausmą ir koks yra tiesinis migracijos procesų reguliavimas užtikrinant valstybės saugumą; ištirti šiuolaikinę Lietuvos migracijos politiką ir jos įtaką Lietuvos saugumui.

Raktažodžiai: žiniasklaida, migrantas, migracija, pabėgėlis, migracijos politika, valstybės saugumas, migration, illegal migration

Summary

With the acceleration of globalization, migration is becoming a common practice for modern people for many reasons: the opportunity to settle in the desired country, the search for a better job, etc. However, migration also increases the number of problems and challenges. One of such challenges is the protection of the state and its citizens from threats. When accepting citizens of other countries in Lithuania, it is important to create a good legal basis for solving migration issues and to ensure the rights of foreigners, as well as to improve public safety and their attitude towards migrants, in order to reduce the likelihood of conflicts. One of the most important tools in shaping public attitudes towards migrants and the current Lithuanian migration policy is the media. News presented in the media shape the audience's perception of the current reality, they form a general image of people arriving from other countries, as well as the current issues of Lithuanian migration policy. The aim of this paper is to analyze the current migration policy of Lithuania and its impact on state security, therefore the following tasks are set in the paper: discuss the theoretical concept of migration and its connection with crime; review the main causes of migration and the theories explaining them; analyze how the media constructs social reality and what are the theories of media impact; to analyze how migrants are represented in the Lithuanian media; to find out what factors shape the feeling of public security and what is the linear regulation of migration processes in ensuring state security; to study the contemporary Lithuanian migration policy and its influence on the security of Lithuania.

Keywords: žiniasklaida, medijos, migrantas, migracija, pabėgėlis, migration politics, migration, illegal migration

Ivadas

Temos aktualumas. Spartėjant globalizacijai, migracija šiuolaikiniam žmogui tampa įprasta praktika dėl daugelio priežasčių: galimybė apsigyventi norimoje šalyje, geresnio darbo paieška, studijos, galimybės gauti geresnę medicinos pagalbą, noras gauti didesnes socialines garantijas bei užtikrinti sau komfortiškesnį ir aukštesnį gyvenimo lygį ir kt. Tačiau, dėl migracijos taip pat didėja problemų, iššūkių skaičius, su kuriais tenka susidurti migrantus priimančioms valstybėms. Vieni iš tokių iššūkių yra valstybės saugumo užtikrinimas priimant šalyje kitų valstybių piliečius ir šalies gyventojų požiūrio į migrantus gerinimas, kuriam įtakos turi žiniasklaida (medijos). Rašant apie migrantus, medijos formuoja pas žmogų bendrą įvaizdį apie tai, kokie yra tie žmonės, atvykusieji iš kitų šalių. Dėmesys taip pat skiriamas migrantų padaromoms nusikalstamoms veikoms. Taip yra todėl, kad kriminalinės žinios gauna daugiau peržiūrų, kas atitinkamai gali suformuoti neigiamą požiūrį, ne tik į migrantus, bet apamai į bet ką. Šiuolaikiniame pasaulyje, kur medijos turi daug galių formuojant žmogaus požiūrį į vienus ar kitus dalykus, yra aktuali, nes nuo medijų pateikiamos informacijos ir perteikimo būdų požiūris į migrantus gali būti iškreiptas palyginus su statistikos duomenimis. Kalbant apie šiuolaikinę migracijos politiką Lietuvoje, svarbu taip pat išsiaiškinti, kokia yra dabartinė situacija su atvykstančiais į Lietuvą užsieniečiais, bei kaip į juos žiūri visuomenė, ar jaučiasi saugi, žinodama, kad valstybės institucijos leidžiančios atvykti migrantams, užtikrins piliečių saugumą.

Temos ištirtumas ir naujumas. Lietuvoje, tyrimų susijusių su migracijos procesais yra labai daug. Migracija yra plačiai nagrinėjama A. Sipavičienės (2010), A. Stulgienės ir A. Daunorienės (2009), M. Martinaičio (2007) darbo rinkos kontekste. Tačiau susiaurinant iki darbe tyrinėjamos srities, literatūros šia tema mažėja, pavyzdžiui, tiriant migracijos procesų sąsajas su nusikalstamumu, plačiai yra tiriamos tik problemos susijusios su nelegalia migracija bei analizuojamos atskiros nusikalstamos veikos tarptautinių mastu, tokių mokslininkų kaip D. Tureikytė (2002), G. Jurgelaitienė (2000) ir kt. Kiek kitokia situacija yra su žiniasklaidos ir kriminalinių naujienų tyrimais. A. Dobryninas (2001) vienas iš pirmųjų pradėjo tirti kriminalinių naujienų populiarumą Lietuvos žiniasklaidoje. Nuo to laiko buvo parašyta daug tyrimų, susijusių su nusikaltimų vaizdavimu žiniasklaidoje, tokių kaip: Frėjūtės-Rakauskienės (2006) apie etninį nepakantumą Lietuvos žiniasklaidoje, kuriame buvo paliestas etninių mažumų (tokių kaip romai) daromi nusikaltimai, taip pat M. Dobryninos (2008) tyrimai apie nusikaltimų baimės konstravimą, Gaičevskytės-Savickės (2021) moteris nusikaltėles įvaizdį medijose. Apie antraščių poveikį ir jų įtaką auditorijai yra atlikti A. Nugaraitės (2015) ir R. Švėgždaitės (2017) tyrimai.

Užsienyje tyrimus migracijos tema atliko Bonfadelli (2002), Chafee, S. H. Ir Metzger, M. J. (2001), D. McQuail (2010), S. Mengstie (2011), kurių atliktais tyrimais yra remiamasi šiame darbe.

Darbo tikslas – išanalizuoti kaip veikia šiuolaikinė Lietuvos migracijos politika ir kokią įtaką ji daro valstybės saugumui.

Darbo uždaviniai:

1. Aptarti teorinę migracijos sampratą;
2. Apžvelgti migracijos priežastis bei jas aiškinančias teorijas;
3. Išanalizuoti, kaip žiniasklaida konstruoja socialinę tikrovę ir kaip yra vaizduojami migrantai žiniasklaidoje pasitelkiant rėminimo teoriją;
4. Išsiaiškinti valstybės saugumo sampratą;
5. Ištirti kaip yra įgyvendinama migracijos politika Lietuvoje ir kokią įtaką ji turi valstybės saugumui.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, turinys, įvadas, keturi skyriai, išvados ir literatūros sąrašas. Pirmame skyriuje analizuojama teorinė migracijos sampratą, išsiaiškinama, kokios yra migracijos rūšys ir priežastys, pateikiama migracijos procesų statistika, bei aptariamos migracijos teorijos. Antrame skyriuje apžvelgiamas teisinis migracijos procesų įgyvendinimas ir statistiniai duomenys per pastaruosius metus. Trečiame skyriuje apžvelgiama saugumo samprata ir subjektyvų saugumą lemiantis veiksniai, taip pat aiškinamasi kaip saugumas suvokiamas artimoje ir tolimoje aplinkoje, bei aptariama žiniasklaidos įtaka viešosios nuomonės formavimui, kaip žiniasklaida konstruoja socialinę tikrovę, aptariamos žiniasklaidos poveikio teorijos, bei tai, kaip yra konstruojamos kriminalinės naujienos ir jų įtaka auditorijai. Ketvirtame skyriuje tiriama migracijos politikos įgyvendinimas ir kokią įtaką tai turi valstybės saugumui.

1. Migracijos procesų samprata, priežastys ir jas aiškinančios teorijos

1.1. Migracijos samprata

Migracija kaip reiškinys egzistavo per visą žmonijos istoriją, o prieš keletą šimtmečių, prasidėjus industrializacijai ir urbanizacijai, migracijos tempai pradėjo spartėti. Žmonės ieškodami geresnio gyvenimo, darbo, išsilavinimo, rinkosi migraciją į kitus regionus. Moderniąją tarptautinę migraciją, pasak D.S. Massey (1998), galima suskirstyti į kelis istorinius etapus:

1. Pirmoji migracijos banga buvo kolonizacijos laikai (1500-1800 metai). Šiuo laikotarpiu pagrindiniai migracijos srautai buvo iš Europos žemyno į atrastas, kolonizuojamas žemes, kuriuose buvo sukurti žemdirbių, amatininkų, smulkiųjų verslininkų sluoksniai. Taip pat kaliniai, kurie buvo išsiunčiami iš šalių atlikti bausmes, ir išnaudojami plantacijose bei statybose.
2. Antroji migracijos banga prasidėjo pramonės perversmo laikotarpiu (XIX a. pradžioje). Per šį laikotarpį apie 50 milijonų žmonių buvo emigravę į Europos į Ameriką.

Kaip rašo L.Kriaucionytė (2006) Baltijos valstybėse pirmosios masinės emigracijos bangos prasidėjo XIX a. pabaigoje, daugiausia jų buvo į Vakarų šalis ir Jungtines Amerikos Valstijas. Antroji emigracijos banga iš Lietuvos vyko antrojo pasaulinio karo laikotarpiu dėl politinių priežasčių ir Sovietų Sąjungos politikos, masinių trėmimų. O trečioji masinės emigracijos iš Lietuvos banga prasidėjo po Sovietų Sąjungos žlugimo (Sipavičienė 2006; 4).

Skirtingais istoriniais laikotarpiais dėl naujų žemių atradimų, politinių ir ekonominių priežasčių, žmonės rinkosi migraciją š kitas šalis ieškodami geresnio gyvenimo arba dėl kitų priežasčių, tačiau prieš pradedant analizuoti migracijos procesų priežastys ir jas aiškinančias teorijas, svarbu yra nustatyti tinkamą migracijos sąvokų vartojimą, bei išsiaiškinti jų apibrėžimus.

Šiame darbe naudojamos sąvokos iš Europos migracijos tinklo¹ (toliau EMN) parengto prieglobsčio ir migracijos terminų. Visų pirma reikėtų pradėti nuo pačios **migracijos** sąvokos – pagal EMN migracija „Bendrosiomis aplinkybėmis – asmens judėjimas kertant tarptautinę sieną (tarptautinė migracija) arba valstybės viduje (migracija šalies viduje), kai išvykstama ilgesniam nei vienerių metų laikotarpiui, neatsižvelgiant į tai, ar jis išvyko savanoriškai ar ne, teisėtai ar ne“, o ES aplinkybėmis tai yra veiksmas, kai asmuo: „i) kurio ankstesnė nuolatinė gyvenamoji vieta buvo kurioje nors valstybėje narėje arba trečiojoje šalyje, apsigyvena kitos valstybės narės, kuri tampa jo nuolatinės gyvenamosios vietos šalimi, teritorijoje laikotarpiui, kuris yra arba, kaip manoma, bus ne trumpesnis kaip 12 mėnesių, arba ii) kurio

¹ Europos migracijos tinklo žodynas [prieiga per internetą: <https://www.emn.lt/irasai/terminu-zodynas/?t=migracija>.]

ankstesnė nuolatinė gyvenamoji vieta buvo valstybės narės teritorijoje, išvyksta iš toje valstybėje narėje esančios nuolatinės gyvenamosios vietos laikotarpiui, kuris yra arba, kaip manoma, bus ne trumpesnis kaip 12 mėnesių“. Taip pat EMN pateikia tokias pastabas, pagal kurias:

1. Tarptautiniu lygmeniu visuotinai pripažintos termino „migracija“ apibrėžties nėra.
2. TMO pateikia tokią termino „migracija“ apibrėžtį: asmens arba grupės asmenų judėjimas kertant tarptautinę sieną (tarptautinė migracija) arba valstybės viduje (migracija šalies viduje), apimantis bet koki žmonių judėjimą, neatsižvelgiant į tai, kokia yra išvykimo laikotarpio trukmė, kokie asmenys kartu vyksta ir dėl kokių priežasčių. Ši plati apibrėžtis apima visų rūšių migraciją (savanorišką / priverstinę migraciją, migraciją šalies viduje / tarptautinę migraciją, ilgalaikę / trumpalaikę migraciją) ir įvairias migracijos priežastis (migracija dėl politinio persekiojimo, konfliktų, ekonominių problemų, aplinkos blogėjimo arba dėl kelių čia išvardytų priežasčių, taip pat migracija ieškant geresnių ekonominių sąlygų arba išlikimo ar gerovės sąlygų, arba dėl kitų priežasčių, pavyzdžiui, šeimos susijungimo), neatsižvelgiant į išvykimo būdą (legali (teisėta) / nelegali (neteisėta) migracija). Taigi apibrėžtis apima pabėgėlių, perkeltųjų asmenų, ekonominių migrantų ir kitais tikslais (įskaitant šeimos susijungimą) išvykstančių asmenų migraciją.
3. Vadovaujantis JT, „išvykimas trumpesniui laikui“ nebūtų laikomas migracija.

Kita svarbi savo būtų **imigracija**. EMN žodyne bendrosiomis aplinkybėmis ji apibrėžiama taip: „atvykimo į valstybę, ketinant joje pasilikti ilgiau nei vienerius metus, veiksmas. ES aplinkybėmis – veiksmas, kai asmuo, kurio ankstesnė nuolatinė gyvenamoji vieta buvo vienoje valstybėje narėje arba trečiojoje šalyje, perkelia savo nuolatinę gyvenamąją vietą į kitos valstybės narės teritoriją laikotarpiui, kuris yra arba, kaip manoma, bus ne trumpesnis kaip dvylika mėnesių“. Tuo tarpu **emigracija** tai „išvykimas iš valstybės, ketinant pasilikti užsienyje ilgiau nei vienerius metus. ES aplinkybėmis – veiksmas, kai asmuo, kurio ankstesnė nuolatinė gyvenamoji vieta buvo valstybės narės teritorijoje, išvyksta iš nuolatinės toje arba kitoje valstybėje narėje esančios gyvenamosios vietos laikotarpiui, kuris yra, arba manoma, kad bus, ne trumpesnis kaip 12 mėnesių“.

Kitos ne mažiau svarbios šiame darbe naudojamos sąvokos būtų **pabėgėlis**, tai asmuo, kuris: „dėl visiškai pagrįstos baimės būti persekiojamas dėl rasės, religijos, pilietybės, politinių įsitikinimų arba priklausymo tam tikrai socialinei grupei yra už savo pilietybės šalies ribų ir negali arba bijo naudotis tos šalies apsauga, arba asmuo be pilietybės, kuris dėl pirmiau minėtų priežasčių būdamas už šalies, kurioje anksčiau buvo jo nuolatinė gyvenamoji vieta, ribų negali arba dėl patiriamos baimės nepageidauja į ją grįžti. ES aplinkybėmis – trečiosios šalies pilietis, kuris dėl visiškai pagrįstos baimės būti persekiojamam dėl rasės, religijos, tautybės, politinių pažiūrų arba priklausymo tam tikrai socialinei grupei yra už savo pilietybės šalies ribų ir negali arba dėl tokios baimės nepageidauja naudotis tos šalies apsauga, arba asmuo be pilietybės, kuris dėl minėtų priežasčių būdamas už šalies, kurioje anksčiau buvo jo nuolatinė

gyvenamoji vieta, ribų negali arba dėl tokios baimės nepageidauja į ją grįžti ir kuriam netaikomas Direktyvos 2011/95/ES 12 straipsnis („Pabėgėlio statuso nesuteikimas“).“ Pabėgėliui suteikiamas **prieglobstis**: „Tam tikra apsauga, kurią valstybė suteikia savo teritorijoje, grindžiama negrąžinimo principu ir tarptautiniu arba nacionaliniu lygmeniu pripažintomis pabėgėlių teisėmis ir teikiama asmeniui, negalinčiam prašyti apsaugos pilietybės šalyje ir (arba) gyvenamojoje šalyje, visų pirma dėl baimės būti persekiojamam dėl rasės, religijos, tautybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei arba politinių įsitikinimų“. Taip pat yra svarbi **nelegalios (neteisėtos) migracijos** sąvoka. tai „asmenų judėjimas į naują gyvenamąją arba tranzito vietą nesilaikant siunčiančiųjų, tranzito ir priimančiųjų šalių teisės aktuose nustatytų normų.“. Visos šios sąvokos yra svarbios, norint tinkamai jas naudoti šiame darbe.

1.2. Migracijos procesus aiškinančios teorijos

Tiriant migracijos procesus, yra svarbu susipažinti su migracijos teorijomis, kurioms pamatus padėjo Ravenstein'as, suformavęs migracijos dėsnius (Maslauskaitė 2007; 16). Šis mokslininkas analizavo ekonominę migracijos kilmę, o jo idėjos buvo plėtojamos kitų mokslininkų darbuose. Nors iki šiol nėra bendros migracijos teorijos, tačiau šia dienai, dėl spartėjančių globalizacijos procesų, migracijos tema yra vis labiau analizuojama.

Šiame skyriuje aptarsime keletą populiariausių teorijų, kurios aiškina migracijos procesus. Viena iš tokių teorijų yra „**stūmos ir traukos**“ modelis. Šitame modelyje racionalus individas nuolatos vertina migracijos suteikiama naudą ir nuostolius, kurie yra atrenkami vertinant atskirų šalių dabartinės ir galimos ateityje sąlygos. Individas yra veikiamas stūmos veiksnių, tokių kaip nedarbas/mažas darbo užmokestis, nepakankamos socialinės garantijos, ar pan., tėvynėje, o užsienio šalis šiame modelyje atitinkamai yra traukos, kuriame individą traukia galimybė gauti geresnį darbą, atlyginimą, išsilavinimą, aukštesnį pragyvenimo lygį ir kt. Pagal šį modelį, asmuo įvertina galimus naudą ir nuostolius, kuriuos jis turės emigravęs į kitą šalį, ir jei nauda už nuostolius yra didesnė, individas emigruoja, jei ne – lieka tėvynėje. Svarbiausia migracijos nauda yra laikomi tokie veiksniai kaip didesnis atlyginimas, galimybė dirbti pagal turimą kvalifikaciją, tarptautinė patirtis. O svarbiausiais emigracijos nuostoliais yra laikomi tokie veiksniai kaip socialinių ryšių sumažėjimas arba nutrūkimas, savo kultūrinės aplinkos palikimas, šeimos ir draugų ryšių susilpnėjimas, prisitaikymas kitoje kultūroje ir pan. Šis teorinis modelis geriausiai paaiškina, kodėl žmonės renkasi emigruoti į kitą šalį, tačiau jis nėra universalus visiems ir yra kritikuojamas dėl tokių priežasčių: a) šis modelis remiasi tobulos informacijos prielaida, o individas galvojantis apie emigraciją turi ribotą informaciją, dėl ko yra robotai racionalus. Taip pat, pažymima, kad informacijos rinkimas irgi yra tam tikri kaštai, matuojant galimus naudą ir nuostolius (tokiais kaštais yra laikomi sugaištas laikas ieškant informacijos ir kt.). b) yra neįvertinami kiti kaštai, tokie kaip bilietų

įsigijimas, gyvenamosios vietos paieška, darbo vietos paieška, ir pan., taip pat pažymima, kad individui ne visada yra lengva prisitaikyti kitoje šalyje ir pritaikyti savo įgytas tėvynėje kompetencijas.

Kitas teorinis modelis – **„dviejų darbo rinkų teorija“**. Pagal šią teoriją, kiekvienoje valstybėje yra dvi darbo rinkos. Pirmoji darbo rinka yra skirta išsilavinusiems vietos gyventojams, kuriems yra garantuojamos aukštos pajamos. Antroji darbo rinka skirta migrantams, kaip pigiai darbo jėgai. Lietuvos laisvosios rinkos instituto duomenimis, antros darbo rinkos darbai yra sunkus, o kartais net pavojingi sveikatai, ir vietos gyventojai nenori jų dirbti. 2009 metais J. Karalevičienės ir K. Matuzevičiūtės atlikta tarptautinės emigracijos ekonominių priežasčių analizė Lietuvos pavyzdžiu rodo, kad emigrantai sudaro konkurenciją vietos gyventojams, dėl ko mažėja jų atlyginimas ir įsidarbinimo galimybės. Taip pat jos pastebi, kad šis teorinis modelis nepaaiškina skirtingų emigracijos tempų ir visiškai nepaaiškina, dėl kokių priežasčių individas renkasi emigruoti (2009; 144).

Trečioji migracijos teorija, kuria apžvelgsime šiame darbe yra **„pasaulio sistemų teorija“** – kuris remiasi prielaida, jog gyventojai juda iš periferijos į centrą. Šiame modelyje periferija yra laikomi besivystantys regionai, o centrais išsivysčiusios valstybės. Tokiose valstybėse stipresnė ekonomika, geresni darbo pasiūlymai ir patrauklūs darbo užmokesčiai, dėl ko tokios valstybės tampa traukos centrais. Atvykstantys migrantai iš periferinių valstybių, valstybę-centrą aprūpina pigia darbo jėga (Karalevičienė 2009; 144). Palyginus Lietuvos ir Europos Sąjungos valstybių ekonomikos rodiklius, pagal šį modelį, Lietuva gali būti vadinama besivystančia periferine valstybe.

Paskutinė šiame darbe pateikiama teorija yra **„migracijos tinklo teorija“**, kuri migracijos srautus aiškina kaip save generuojantį veiksnį. Pagal šią teoriją migraciją pasirinkę individai, suteikia daug informacijos apie šalis į kurias persikelia gyventi ir dirbti. Jie suteikia informaciją įsidarbinimo galimybes, darbo rinkos situaciją, darbo užmokestį, apie apsigyvenimo galimybes galvojantiems apie migraciją, ir pasiliekančioms gyventi tėvynėje. A. Maslauskaitė ir V. Stankuvienė (2007) atkreipė dėmesį, kad migracija vyksta etapais: iš pradžių iš skurdaus regiono individas vyksta į kitą vietovę (šalį), ten įgyja patirties ir pinigų, grįžta į tėvynę turėdamas informacijos ir žinių. Atsiradus palankioms sąlygoms, individas persikelia į šalį, kurioje buvo, kartu su savo šeima. Taip atsiranda migrantų tinklai, kurie turi tendenciją plėstis. Pagrindinė kritika šiai teorijai yra ta, kad ji, pasikeitus ekonominei situacijai tėvynėje, visiškai neįvertina grįžusių emigrantų elgesio ir nepaaiškina emigracijos srautų mažėjimo priežasčių (Karalevičienė, Matuzevičiūtė 2009; 144-145).

Kaip jau buvo minėta aukščiau, vienos migracijos teorijos, aiškinančios migracijos procesus nėra, ir iš čia pateiktų keturių teorijų, matyti, kad jos visos daugiau ar mažiau paaiškina papildydamos viena kitą, dėl kokių priežasčių vyksta migracija. Šios teorijos yra reikalingos supratimui, dėl ko migrantai padaro nusikaltimus.

1.3. Lietuvos gyventojų požiūris į migrantus

Visuomenės nuostatos yra svarbus rodiklis, kuris parodo kokia yra žmonių tolerancija migrantams ir kaip efektyviai jie yra integruojami į visuomenę. Tačiau nereikia pamiršti, kad turėdama mažai „kontaktų“ su kitų tautybių žmonėmis, siekiantiems įsikurti Lietuvoje, žmonės susikuria savo „migrantų“ matymą iš žiniasklaidos. Nuo to, kaip yra vaizduojami migrantai žiniasklaidoje, priklauso visuomenės nuostatai. 2010 metais, Lietuvoje, pradėta atlikinėti visuomenės požiūrio nagrinėjimo tyrimai, kurie atskleidė, jog Lietuvos visuomenė labiau neigiamai žiūri į migrantus nei teigiamai.

Remiantis atliktų 2010 metais tyrimų „Lietuvos gyventojų požiūris į imigraciją ir darbo migrantus“, paaiškėjo, kad „absoliuti dauguma (57,8 proc.) Lietuvos gyventojų imigraciją į Lietuvą, kaip reiškinį, vertina neigiamai ir tik 18,8 proc. teigiamai. Tarp vyrų neigiamos nuostatos ryškesnės – net 62,5 proc. vyrų imigraciją vertina neigiamai (palyginti su 53,8 proc. tarp moterų)“. Respondentų šiame tyrime buvo paprašyta paaiškinti, kodėl migrantų atvykimas į Lietuvą yra blogai, buvo gauti tokie atsakymai: „absoliuti dauguma respondentų (84,7 proc. dėl ES migrantų ir 72,5 proc. dėl trečiųjų šalių migrantų) nurodė tokias priežastis kaip konkurencijos baimė („užima darbo vietas“, „išstumia lietuvius į užsienį“, „mažina atlyginimus“). Rečiau nurodomos problemos, susijusios su kultūriniais skirtumais, užsieniečių nenoru integruotis, nusikalstamumo didėjimu ir kt.“ Taip pat tyrėjai buvo pastebėję, kad „ES darbo migrantų labiau bijoma būtent dėl konkurencijos, ne ES šalių imigrantų – dėl nusikalstamumo, kultūrinių skirtumų, dėl to, kad iš ten atvyksta ne kvalifikuoti darbininkai, kad jie nemoka dirbti“.

2010-2014 metų laikotarpiu gyventojų nuomonė nekito, o 2015 m. V. Kumpikaitės-Valiūnienės, E. T. Agoh ir I. Ūchutės atliktas tyrimas parodė, kad lietuviai kaip pagrindines pabėgėlių krizės grėsmes pabrėžė terorizmą ir ES stabilumą. Neigiama nusistatymą prieš migrantus taip pat yra pastebėję A. Sipavičienė ir M. Jeršovas (2010).

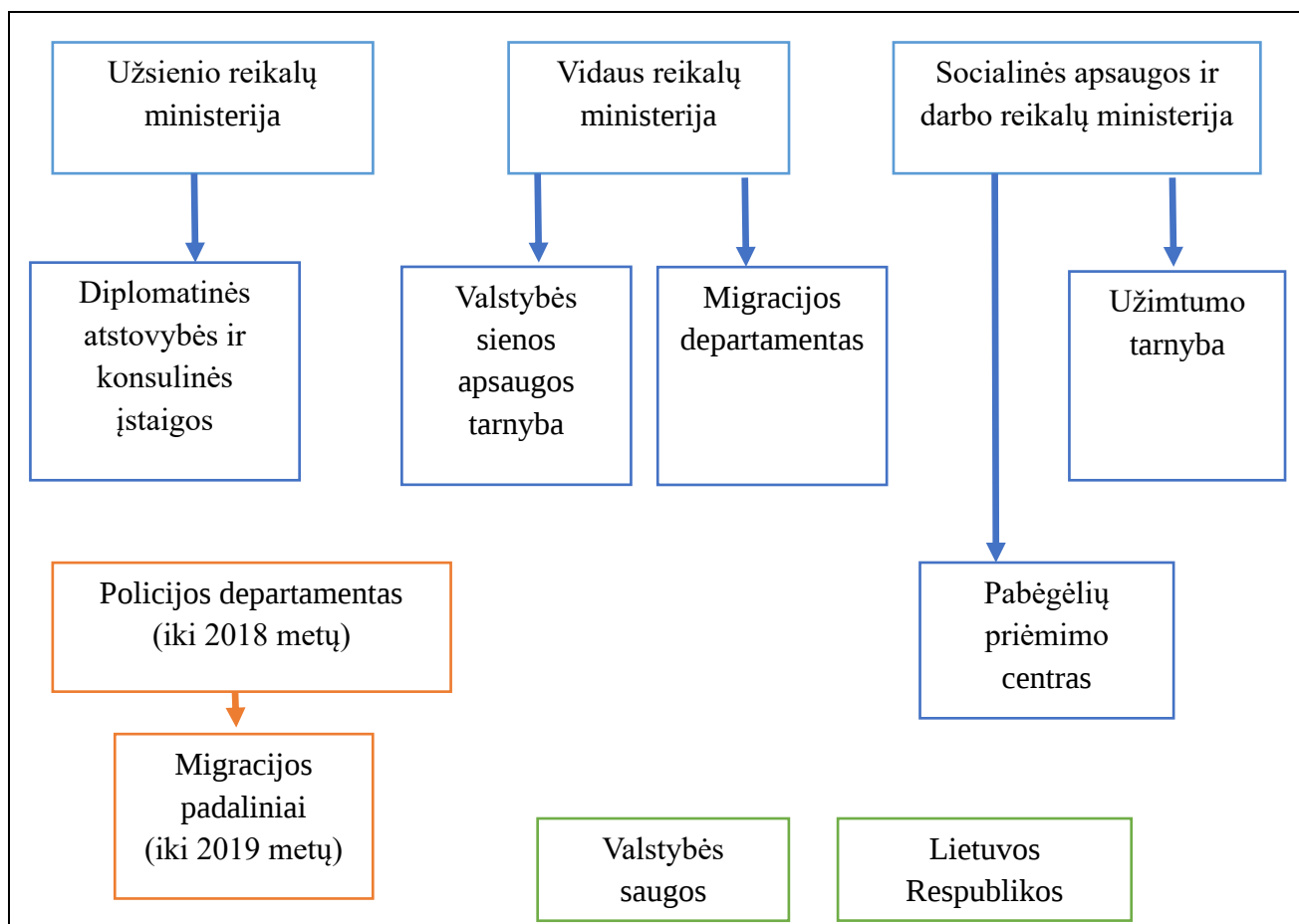
Taip pat neigiamas nuostatas dėl migracijos, Lietuvos gyventojai sieja su baime, kad „kad imigrantai gali pernelyg pasinaudoti Lietuvos socialine sistema – net 55,8 proc. apklaustųjų mano, kad tai yra vienas iš imigrantų tikslų. Daugiausia tokiai nuomonei pritariančiųjų tarp darbininkų (62,6 proc.), pensininkų (59,4 proc.), kaimo gyventojų (60,3 proc.), mažiausias pajamas gaunančių asmenų (68,6 proc.). Čia vėl pastebima aiški priklausomybė tarp respondento šeimos ekonominės padėties ir migrantų atvykimo motyvų vertinimo – gaunantieji mažiausias pajamas dažniausiai mano, kad migrantai tik nori pasinaudoti Lietuva“. Tyrimas taip pat parodė, kad „arti pusės Lietuvos gyventojų mano, kad tarp imigrantų daug nusikaltėlių ir todėl didėja nusikalstamumas (48,1 proc.). Labiausiai linkę imigrantus prilyginti nusikaltėliams bedarbiai (58,5 proc.), pensininkai (53 proc.), kaimo gyventojai (53,9), mažiausias pajamas gaunantys Lietuvos 29 Lietuvos gyventojų požiūris į imigraciją ir darbo imigrantus gyventojai (57,6 proc.). Pastebima tradicinė priklausomybė tarp pajamų dydžio ir neigiamų vertinimų – kuo mažesnės pajamos, tuo daugiau neigiamų bruožų priskiriama imigrantams.

Paminėtina, kad panašus vaizdas ir vertinant migrantus kaip terorizmo grėsmės šaltinį. Labiausiai tuo tiki pensininkai (58 proc.), kaimo gyventojai (56,2 proc.), mažiausias pajamas gaunantieji (56 proc.), žemesnio išsilavinimo ar nebaigę vidurinės (53,7 proc.). Pagal tautybę, labiausiai linkę imigrantams inkriminuoti „terorizmo grėsmę“ lietuviai – tarp lietuvių tokių daugiau nei pusė (50,5 proc.), palyginti su 42,4 proc. tarp rusų ir 41,4 proc. tarp lenkų. Atlikus naujus nuomonių tyrimus 2021 metais matomas nuomonės prieš migrantus negatyvėjimas, palyginus su 2020 metais, kadangi 2021 iš Baltarusijos pusės į Lietuvą atvyko daug nelegalių migrantų iš Afganistano.

2. Migracijos politika Lietuvoje ir jos įgyvendinimas

2.1. Institucijos, įgyvendinančios migracijos politika Lietuvoje

Kalbant apie tai, kaip Lietuvos Respublikoje vyksta migracijos procesų reguliavimas, pirmiausia reikia apžvelgti migracijos valdymo procesų struktūrą.

Pav. Nr. 1. Migracijos procesų valdymo struktūra (sudaryta autorės)

Migracijos politikos formavime ir koordinavime dalyvauja tris ministerijos kartu su joms pavaldžiomis institucijomis (Pav. Nr. 1):

1. **Užsienio reikalų ministerija** dalyvauja formuojant ir įgyvendinant Lietuvos Respublikos vizų politiką, o jai pavaldžios institucijos – **Diplomatinės atstovybės ir konsulinės įstaigos** – išduoda Šengeno ir nacionalines vizas, pasus ir asmens tapatybės korteles Lietuvos Respublikos piliečiams, priima dokumentus Lietuvos Respublikos pilietybės klausimams spręsti, rengia priesaikas Lietuvos Respublikai ceremonijas, legalizuoja dokumentus ir atlieka kitus teisės aktuose nustatytus veiksmus.
2. **Vidaus reikalų ministerija** yra pagrindinė institucija kuri formuoja valstybės politiką migracijos srityje ir kontroliuoja jos įgyvendinimą. Taip pat Vidaus reikalų ministerijoje tam tikrais atvejais yra priimami sprendimai pilietybės klausimais. Šiai įstaigai yra pavaldžios dvi institucijos:
 - **Migracijos departamentas**, kuriam pagal galiojančius Lietuvos Respublikos teisės aktus paskirta įgyvendinti didžiąją dalį su migracijos procesais susijusių darbų tiek dirbant su Lietuvos Respublikos piliečiais, išduodant jiems dokumentus, sprendžiant dvigubos pilietybės klausimus, tiek su užsieniečiais – rengiant sprendimus išduoti ar neišduoti leidimus gyventi Lietuvos Respublikoje, grąžinti ar išsiųsti iš Lietuvos Respublikos, suteikti prieglobstį ir kita.
 - **Valstybės sienos apsaugos tarnyba** – įstaiga, kuri kontroliuoja užsieniečių buvimą Lietuvos Respublikoje, teikia informaciją apie užsieniečius Migracijos departamentui sprendžiant jų buvimą šalyje klausimus. Ši institucija taip pat priima ir išlaiko sulaikytus užsieniečius, vykdo pirminę prieglobsčio procedūrą, Migracijos departamentui priėmus sprendimą dėl užsieniečio grąžinimo– grąžina asmenį į jo kilmės valstybę
3. **Socialinės apsaugos ir darbo ministerija** – teikia Lietuvos Respublikos vyriausybei pasiūlymus dėl užsieniečių įsidarbinimo Lietuvos Respublikoje, kontroliuoja užsieniečių gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje integraciją ir analizuoja integracijos procesus. Ministerijai yra pavaldžios dvi įstaigos:
 - **Užimtumo tarnyba** – įstaiga, kuri išduoda užsieniečiams leidimus dirbti Lietuvos Respublikoje;
 - **Pabėgėlių priėmimo centras** – ši įstaiga laikinai apgyvendina ir koordinuoja prieglobstį gavusius, perkeltų į Lietuvos Respubliką užsieniečių ir prekybos žmonėmis aukas.

Lietuvos Respublikos vyriausybei priėmus įstatymų pakeitimus, nuo 2018 metų **Policijos departamentas** ir jame buvę **Migracijos padaliniai** nuo 2019 metų nustojo dirbti migracijos politikos įgyvendinimo srityje. Iki to laiko, Policijos departamento Migracijos padaliniuose buvo priimami sprendimai dėl Lietuvos Respublikos pilietybės, išduodavo pasus ir asmens tapatybės korteles, leidimus gyventi Lietuvos Respublikoje, pabėgėlių kelionės dokumentus, atlikinėjo užsieniečių teisėto buvimo Lietuvos Respublikoje kontrolę.

Taip pat reikėtų paminėti ir **Lietuvos Respublikos Prezidentą**, kuris priima sprendimus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo, kai Migracijos departamentas ir Pilietybės reikalų komisija – Respublikos Prezidento dekretu sudaryta patariamoji institucija, kuri preliminariai svarsto pilietybės suteikimo ir grąžinimo asmenims klausimus – pateikia siūlymus dėl asmenų, norinčių tapti Lietuvos Respublikos piliečiais. Taip pat **Valstybės saugos departamentas** – įstaiga kuri tikrina užsieniečius ir teikia duomenis Migracijos departamentui dėl galimų grėsmių valstybės saugumui. Šios institucijos ir veiklą migracijos srityje aptarsime tyrimo dalyje.

2.2. Teisinis migracijos procesų Lietuvoje reglamentavimas

Yra pagrindiniai Teisės aktai, reglamentuojantys migracijos procesų reguliavimą, kuriais vadovaujantis Migracijos departamento darbuotojai, priimdami sprendimus tiek dėl Lietuvos Respublikos piliečių, tiek dėl užsieniečių. Šiuo teisės aktus galima išskirstyti pagal jų įgyvendinimo sritį:

Lietuvos Respublikos pilietybės klausimų sprendimas:

- 1) 2010 m. gruodžio 2 d. priimtas Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas, įsigaliojęs 2011 m. balandžio 1 d.
- 2) 2013 m. balandžio 3 d. priimtas Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas Nr. 280 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo įgyvendinimo“, įsigaliojęs 2013 m. balandžio 14 d. kuriuo vadovaujantis buvo priimtas Dokumentų, susijusių su Lietuvos Respublikos pilietybę, teikimo ir nagrinėjimo tvarkos aprašas.

Lietuvos Respublikos asmenų perkėlimo į Lietuvos Respubliką atvejų reguliavimas:

- 1) 2019 m. balandžio 26 d. priimtas Lietuvos Respublikos asmenų perkėlimo į Lietuvos Respubliką įstatymas, įsigaliojęs 2019 m. birželio 1 d.
- 2) 2019 m. liepos 17 d. priimtas Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas „dėl Lietuvos Respublikos asmenų perkėlimo į Lietuvos Respubliką įstatymo įgyvendinimo“, įsigaliojęs 2019 m. liepos 27 d.

Sprendžiant užsieniečių teisinės padėties klausimus:

- 1) 2004 m. balandžio 29 d. priimtas Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, įsigaliojęs 2004 m. balandžio 30 d.
- 2) 2004 m. balandžio 29 d. priimtas Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ įgyvendinimo įstatymas, įsigaliojęs 2004 m. balandžio 30 d.

Lietuvos migracijos politikos rezultatai statistikoje

Kalbėdami apie migracijos tendencijas taip pat svarbu yra apžvelgti statistinius duomenis, kuriuos teikia Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Migracijos departamentas).

Lietuvos Respublikos pilietybė

Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo pagrindai	2014	2015	2016	2017	2018
Gimstant	35 668	32 972	32 918	31 362	30 230
Atkūrimo tvarka	1 079	1 197	1 393	2 378	1 877
Supaprastinta tvarka	75	68	109	122	125
Natūralizacijos tvarka	179	177	173	166	196
Išimties tvarka	-	-	-	-	1
Grąžinimo tvarka	21	23	31	18	13
Pilietybės turėjimo fakto konstatavimo tvarka	302	184	243	330	181
Vaikai, įgiję Lietuvos Respublikos pilietybę juos įvaikinus arba pasikeitus tėvų pilietybei	-	-	-	26	12
Iš viso	37 324	34 621	34 867	34 402	32 635

Lentelė Nr. 1. Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimas 2014–2018 m. pagal jos įgijimo pagrindus. Šaltiniai: Migracijos departamento metraščiai 2014-2018 metų. Sudaryta baigiamojo darbo autorės.

Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo pagrindai	2019	2020	2021	2022	2023
Gimstant	28 677	25 150	25 573	23 689	28 425
Atkūrimo tvarka	2 248	4 671	2 728	2 351	2 402
Supaprastinta tvarka	135	108	123	57	30
Natūralizacijos tvarka	123	176	236	126	55
Išimties tvarka	-	-	2	-	-
Grąžinimo tvarka	19	14	31	26	5
Pilietybės turėjimo fakto konstatavimo tvarka	168	105	156	162	231
Vaikai, įgiję Lietuvos Respublikos pilietybę juos įvaikinus arba pasikeitus tėvų pilietybei	14	27	12	13	28
Iš viso	31 384	30 251	28 509	26 424	31 176

Lentelė Nr. 1. Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimas 2019–2023 m. pagal jos įgijimo pagrindus. Šaltiniai: Migracijos departamento metraščiai 2019–2023 metų. Sudaryta baigiamojo darbo autorės.

Kaip galime matyti lentelėse Nr 1 ir Nr. 2. nuo 2014 metų pradėjo mažėti įgyjančių Lietuvos pilietybę gimimu. Mažiausias skaičius yra 2022 metais, jau po Covid-19 epidemijos. Tačiau 2023 metais, įgijusių pilietybę gimimu jau buvo 5 tūkstančiais daugiau, palyginus su 2022 metais. Kalbėdami apie Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimą, kuomet asmenys, kurie niekada neturėjo Lietuvos Respublikos pilietybės, tačiau jų tėvai, seneliai arba proseneliai buvo Lietuvos piliečiais iki 1940 m. birželio 15 d. nuo 2014 metų iki 2020 metų, pažymėtina, kad asmenų, įgijusių šiuo būdą Lietuvos pilietybę skaičius buvo pakankamai stabilus, tačiau 2020 metais atkūrimų skaičius išaugo dvigubai. Tai gali būti siejama su Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo ir aprašo, kuris patvirtiną dokumentų nagrinėjimą pakeitimais.

Kalbant apie Lietuvos pilietybės suteikimą supaprastinta ir natūralizacijos tvarkomis, kuomet pilietybės suteikimo klausimą sprendžia Lietuvos Respublikos Prezidentas, skaičius nuo 2021 metų sumažėjo. Supaprastinta tvarka – nuo 123 asmenų 2021 metais iki 30 asmenų 2023 metais, ir

natūralizacijos nuo 236 asmenų 2021 metais iki 55 asmenų 2023 metais. Už nuopelnus Lietuvai (išimties tvarka) nuo 2014 metų Lietuvos Respublikos pilietybę gavo tik 3 asmenys.

Prieglobstis ir neteisėta migracija

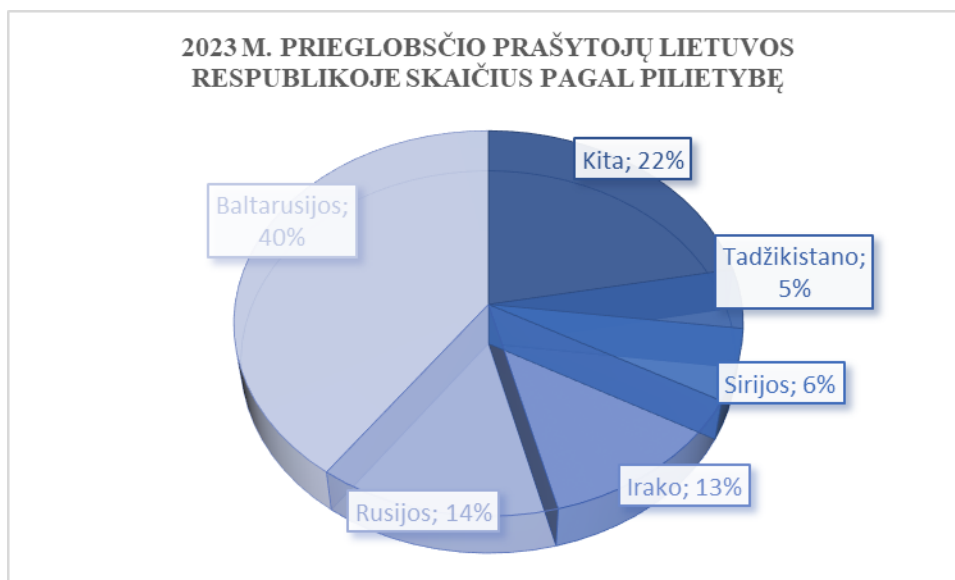
Pilietybė	2019	2020	2021	2022	2023
Afganistano	8	9	297	41	26
Alžyro	-	-	-	1	1
Armėnijos	7	5	-	-	4
Azerbaidžano	9	2	5	4	6
Baltarusijos	18	81	260	416	287
Burkina Faso	-	-	2	-	-
Bangladešo	2	-	3	2	2
Benino	-	-	1	-	-
Bisau Gvinėjos	1	-	-	-	-
Centrinės Afrikos Respublikos	-	-	1	1	-
Dramblo Kaulo Kranto Respublikos	-	-	22	3	-
Egipto	4	1	6	12	4
Eritrėjos	-	-	32	1	2
Etiopijos	-	-	2	-	2
Gambijos	-	-	19	2	1
Ganos	-	1	7	-	-
Sakartvelo	1	-	2	5	-
Gvinėjos	-	-	81	6	1
Indijos	6	-	70	4	6
Irako	10	14	2 480	138	27
Irano	4	2	63	12	12
Izraelio	-	-	-	1	1
Jemeno	-	-	11	7	2
Jordanijos	1	-	-	-	1
JAV	-	3	-	-	-
Kamerūno	2	2	125	17	4

Kazachstano	3	1	2	3	3
Kinijos	2	3	1	-	
Kirgizijos	1	6	1	-	-
Kongo Republikos	-	1	44	1	1
Kongo Demokratinės Republikos	-	-	149	11	4
Kubos	-	-	10	8	
Kuveito	-	-	1	-	-
Libano	1	-	5	1	-
Liberijos	1	-	-		
Libijos	2	-	1	-	-
Malio	-	-	14	4	2
Maroko	1	1	1	-	1
Moldovos	-	1	-	1	5
Mongolijos	-	-	6	-	-
Nepalo	-	-	2	-	-
Nigerijos	3	-	35	25	5
Pakistano	1	1	28	2	3
Palestinos	-	-	3	1	-
Pietų Afrikos Republikos	1	-	-	-	-
Pietų Sudano	2	-	4	1	3
Rusijos	281	88	132	148	55
Salvadoro	-	-	1	-	-
Senegalo	2	-	11	2	-
Serbijos	1	-	-	-	-
Siera Leonės	-	-	9	-	-
Sirijos	17	9	115	65	31
Somalio	1	1	18	-	2
Šri Lankos	2	3	63	23	17
Tadžikistano	217	62	52	56	20
Taivano	-	1	-	-	-

Togo	-	-	26	2	2
Tuniso	-	-	-	1	-
Turkijos	14	16	31	3	5
Turkmėnistano	-	-	-	-	1
Ukrainos	13	2	2	9	4
Uzbekistano	5	3	2	1	12
Venesuelos	-	1	-	-	-
Vietnamo	-	-	-	-	-
Be pilietybės	2	1	2	1	1
Nenustatyta	-	-	1	-	-
Iš viso	646	321	4 259	1 045	575

Lentelė Nr. 3. Užsieniečių, 2019–2023 m. prašiusių prieglobsčio Lietuvos Respublikoje, skaičius pagal pilietybę. Šaltiniai: Migracijos departamento metraščiai 2019-2023 metų. Sudaryta baigiamojo darbo autorės.

Lentelėje Nr. 3 galima matyti, kad 2021 metais prašymų dėl prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo padidėjo iki 4 259. Taip atsitiko dėl migrantų antplūdžio iš Baltarusijos Respublikos. 2021 m. liepos 21 d. Lietuvos Respublikos vyriausybė buvo paskelbusi valstybės lygio ekstremaliąją situaciją dėl masinio užsieniečių antplūdžio. Tai buvo pirmoji krizė, su kuria teko susidurti Lietuvos Respublikos migracijos sistemai ir šioje sistemoje dirbančioms įstaigoms. Migrantų krizei suvaldyti Migracijos departamentas paskelbė atrankas į daugiau nei 50 darbo vietų Prieglobsčio skyriuje. Taip pat buvo priimti Lietuvos Respublikos užsieniečių teisinės padėties įstatymo pakeitimai, kuriais remiantis Valstybės sienos apsaugos tarnybai buvo suteikti įgaliojimai dėl sprendimų priėmimo užsieniečių, neteisėtai kirtusių sieną, atžvilgiu. Migracijos departamento 2021 m. metraščio duomenimis, nuo 2021 m. rugpjūčio 16 d. iki 2021 m. rugsėjo 6 d. buvo suregistruoti 2 150 prieglobsčio prašytojų ir neteisėtų migrantų. Daugiausiai asmenų atvyko iš Irako – 2 480, tai daugiau nei pusė visų prieglobsčio prašytojų, pateikusių prašymus 2021 metais.

Grafikas Nr. 4. 2023 m. prieglobsčio prašytojų Lietuvos Respublikoje skaičius pagal pilietybę. Šaltiniai: Migracijos departamento 2023 metų metraštis. Sudaryta baigiamojo darbo autorės.

Kaip matyti iš aukščiau pateikto grafiko Nr. 4, 2023 metais, didžiąją dalį prašymų dėl prieglobsčio Lietuvos Respublikoje sudarė Baltarusijos piliečiai, kurie kirto sieną, siekdami pabėgti nuo Lukašenkos režimo. Antrojoje vietoje būtų prieglobsčio prašytojai iš Rusijos, jų yra 14 procentų, norinčių gauti prieglobstį nuo Putino režimo režimo persekiojimo.

Metai	Suteikti pabėgėlio statusą	Suteikti papildomą apsaugą	Nesuteikti prieglobsčio	Nutrauktas prieglobsčio prašymo nagrinėjimas
2004	12	407	50	91
2005	15	328	30	7
2006	12	385	29	16
2007	9	393	51	32
2008	14	350	49	28
2009	11	221	155	98
2010	1	110	180	209
2011	7	88	280	146
2012	13	111	335	169

2013	15	123	115	124
2014	24	153	106	151
2015	17	69	97	158
2016	181	14	87	60
2017	280	13	83	89
2018	136	18	132	100
2019	79	13	233	157
2020	80	1	266	254
2021	443	8	2 768	532
2022	316	21	548	733
2023	403	1	192	251
Iš viso	2 068	2 827	3 018	3 405

Lentelė Nr. 5. Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimas užsieniečiams 2023 m. Šaltiniai: Migracijos departamento 2014-2023 metų metraščiai. Sudaryta baigiamojo darbo autorės.

Lentelėje Nr. 5, galime matyti, kad nuo 2004 metų iki 2015 metų Lietuvoje prieglobstis buvo suteikiamas mažajai daliai prašymu pateikusių asmenų, skaičius nesiekė net 30-ties žmonių, tačiau aktyviai buvo teikiama papildoma apsauga – tai apsauga, kuri yra suteikiama prieglobsčio prašytojui, kuris yra už savo kilmės valstybės ribų ir negali grįžti dėl pagrįstos baimės būti nukankintam, dėl mirties bausmės grėsmės, grėsmės gyvybei, sveikatai ar laisvei. Tokius sprendimus priima Migracijos departamentas. Kasmet tokių sprendimų vis mažėjo, nuo 407 sprendimų 2004 metais iki 1 sprendimo 2023 metais. Pažymėtina, kad mažėjant sprendimų suteikti papildomą apsaugą, padidėjo prieglobsčio statusą turinčių asmenų skaičius, 2004 metais – 12 asmenų, o nuo 2016 metų šiam skaičiui pradėjus sparčiai augti, 2023 metais pabėgėlių statusas jau buvo suteiktas 403 asmenų.

Kalbant apie sprendimus nesuteikti prieglobsčio ir nutraukti prieglobsčio prašytojo prašymo nagrinėjimą, atkreiptinas dėmesys, jog 2021 metais šie skaičiai buvo didžiausi nuo pat 2004 metų ir po 2021 metų ir siekė net 2 768 (prieglobsčio nesuteikimas) ir 532 (prašymo nagrinėjimo nutraukimas). Tokie skaičiai buvo dėl migrantų krizės iš Baltarusijos pusės. 2022 metais, pagrinde buvo tvarkomasi su prašymais, likusiais nuo migrantų krizės.

Perkėlimai į Lietuvos Respubliką ir iš Lietuvos Respublikos kitoms šalims

Valstybė, kuriai pateiktas prašymas	Išsiųsta prašymų	Atsisakyta perimti	Sutikta perimti	Perduota užsieniečių
Austrija	1	-	1	1
Bulgarija	1	1	-	-
Čekija	2	-	2	-
Estija	5	-	5	-
Islandija	2	-	2	2
Ispanija	1	-	1	1
Italija	2	1	1	-
Latvija	33	1	26	12
Lenkija	32	10	20	19
Nyderlandai	1	1	-	-
Prancūzija	3	-	3	1
Slovakija	-	-	-	1
Šveicarija	1	1	-	-
Vengrija	1	-	1	-
Vokietija	10	3	8	5
Iš viso:	95	18	70	42

Lentelė Nr. 6. Lietuvos Respublikos prašymų perimti prieglobsčio prašymo nagrinėjimą kitoms valstybėms, pagal *Dubino III* reglamentą atsakingoms už užsieniečio pateikto prieglobsčio prašymo nagrinėjimą, skaičius 2023 m. Šaltiniai: Migracijos departamento 2023 metų metraščiai. Sudaryta baigiamojo darbo autorės.

Dubino reglamentas tai atsakomybės už prieglobsčio prašytojų sistemą Europos Sąjungoje, kuriame nustatyti valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos (prieglobsčio) prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai. Lentelėje Nr. 6 galime matyti kad daugiausiai asmenų buvo perkeliama tiek iš Lietuvos, tiek į Lietuvą buvo vykdomi su Lenkija ir Latvija. Trečioje vietoje būtų Vokietija.

Metai	Valstybė, iš kurios perkelti užsieniečiai	Perkeltų užsieniečių pilietybė	Skaičius	Iš viso
2019	Italija	Bisau Gvinėja, Nigerija, Senegalas	4	7
	Malta	Pietų Sudanas, Sudanas	3	
2020	Graikija	Afganistano	1	6
	Jordanija	Sirijos	5	
2021	Italija	Sudanas, Eritrėja	12	212
	Graikija	Afganistano	2	
	Malta	Eritrėja, Pietų Sudanas	2	
	Etiopija	Eritrėjos	17	
	Afganistanas	Afganistano, Tadžikistano	179	
2022	Malta	Eritrėjos, Kamerūno	2	22
	Kosovas	Afganistano	20	
2023	Italija	Pietų Sudanas, Malis	5	5

Lentelė Nr. 7. Perkelti užsieniečiai pagal pilietybę skaičius. Šaltiniai: Migracijos departamento 2019-2023 metų metraščiai. Sudaryta baigiamojo darbo autorės.

Lentelėje Nr. 7 parodyta, kad daugiausiai perkeltų asmenų Lietuva gavo 2021 metais, iš jų 179 asmenų buvo Afganistano ir Tadžikistano piliečiai. Pažymėtina, kad Afganistano piliečius perkėlinėjo tiek 2020 metais, tiek 2022 metais. 2023 metais buvo dirbama su Italijos Respublikos kompetentingomis institucijomis, tačiau palyginus su ankstesniais metais, perkeltų asmenų skaičius – 5 asmenys – yra mažiausias.

Karo pabėgėliai iš Ukrainos

2023 metų metraščio duomenimis, nuo 2023 m sausio 18 d. Karo pabėgėliams iš Ukrainos, kuriems buvo suteikta laikinoji apsauga, pradėti išduoti skaitmeniniai leidimai laikinai gyventi, o 2023 m. gegužės 8 d. buvo uždarytas paskutinis Ukrainos karo pabėgėlių registracijos centras Alytuje. Pažymėtina, kad nuo 2022 m. vasario 25 d. į šį centrą kreipėsi 10 707 asmenys, o gyveno – 5 722. Kaip nurodyta metraštyje „Registracijos centre buvo teikiamos registracijos, laikino apgyvendinimo, socialinės paslaugos bei konsultacijos įdarbinimo ir kitais klausimais. Čia dirbo 550 savanorių, pamainomis savanoriavo daugiau kaip 4 tūkst. žmonių.“ (2023m. metraštis 8-9)

Rodiklis	2022	2023
Užregistruota Ukrainos karo pabėgėlių	72 496	10 677
Priimta sprendimų išduoti leidimą gyventi, iš jų:	68 352	14 093
laikinosios apsaugos pagrindu	66 027	12 337
humanitariniu pagrindu	2 325	1 756
Priimta sprendimų pakeisti leidimą gyventi		39 537
Priimta sprendimų atsisakyti išduoti leidimą laikinai gyventi	39	21
Išvyko iš Lietuvos	828	349

Lentelė Nr. 8. Karo pabėgėliai ir dėl jų priimtų sprendimų skaičius 2022-2023 metais. Šaltiniai: Migracijos departamento 2023 metų metraščiai. Sudaryta baigiamojo darbo autorės.

Prasidėjus Ukrainos ir Rusijos karui 2022 metais į Lietuvą atvyko daug karo pabėgėlių iš Ukrainos. Srautas buvo žymiai didesnis nei migrantų antplūdžiui iš Baltarusijos metu. Pažymėtina, kad pirmos krizės metu Lietuvos institucijos jau buvo priėmusios įstatymų pakeitimus, kuriais buvo palengvintas darbas registruojant atvykusius asmenys, taip pat buvo sukurta Migracijos informacinė sistema (MIGRIS), kurios dėka pavyko sklandžiai ir greitai spręsti problemas bei pasiekti informaciją apie asmenys, bendradarbiauti su kitomis Lietuvos institucijomis migracijos klausimų sprendimo srityje. 2022 metais į Lietuvą atvyko 72 496 pabėgėliai iš Ukrainos, iš jų leidimus gyventi Lietuvos Respublikoje gavo 68 352 asmenys. Atkreiptinas dėmesys, jog Migracijos departamentas priėmė tik 39 sprendimus 2022 metais ir 21 sprendimą 2023 metais neišduoti leidimų laikinai gyventi Lietuvoje. 2023 metais buvo užregistruota tik 10 677 Ukrainos karo pabėgėlių ir priimti 14 093 sprendimai išduoti leidimus gyventi. Toks skaičius priimtų sprendimų, yra dėl 2022 metais atsiradusio darbo krūvio, dėl kurio buvo neįmanoma išduoti leidimus visiems 2022 metais atvykusiems pabėgėliams.

Migracijos departamento skyrius / registracijos centras	Skaičius
Alytaus skyrius	282
Kauno skyrius	2050
Kauno skyrius (Elektrėnai)	29
Kauno skyrius (Marijampolė)	331
Klaipėdos skyrius	1852
Klaipėdos skyrius (Tauragė)	8
Panevėžio skyrius	614
Panevėžio skyrius (Visaginas)	77
Panevėžio skyrius (Utena)	263

Šiaulių skyrius	1035
Vilniaus skyrius	3762
Vilniaus skyrius (Šalčininkai)	14
14 Alytaus registracijos centras	355
Iš viso	10 677

Lentelė Nr. 9. Bendra informacija apie užregistruotus Ukrainos karo pabėgėlius Lietuvos Respublikoje 2023 m. Šaltiniai: Migracijos departamento 2023 metų metraštis. Sudaryta baigiamojo darbo autorės.

Lentelėje Nr. 9 galime matyti, kad didžiausias krūvis registruojant karo pabėgėlius 2023 metais buvo Vilniaus skyriuje – 3762, Kauno skyriuje – 2050, Klaipėdos skyriuje – 1852 ir Šiaulių skyriuje – 1035.

Užsieniečių kontrolė

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Gyventojų skaičius	2 979,3	2 944,5	2 921,9	2 888,6	2 849,3	2 810,1
iš jų užsieniečiai	35,5	35,5	40,0	40,3	43,6	49,4
Užsieniečių sudaroma bendra gyventojų skaičiaus dalis, proc.	1,08	1,20	1,37	1,40	1,76	1,76

Lentelė Nr. 11. Užsieniečių, gyvenančių Lietuvos Respublikoje, skaičius 2013-2018 metais (tūkst.). Šaltiniai: Migracijos departamento 2014-2018 metų metraščiai. Sudaryta baigiamojo darbo autorės.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gyventojų skaičius	2 794,0	2 794,3	2 795,2	2 806,0	2 860,0	2 886,5
iš jų užsieniečiai	58,0	73,8	87,3	100,2	189,4	221,8
Užsieniečių sudaroma bendra gyventojų skaičiaus dalis, proc.	2,08	2,64	6,12	3,57	6,62	7,69

Lentelė Nr. 12. Užsieniečių, gyvenančių Lietuvos Respublikoje, skaičius 2013-2018 metais (tūkst.). Šaltiniai: Migracijos departamento 2019-2024 metų metraščiai. Sudaryta baigiamojo darbo autorės.

Iš lentelių Nr. 11 ir Nr. 12 galime matyti, kad nuo 2013 metų užsieniečių skaičius Lietuvoje augo, nuo 2013 metais – 1,08 procento iki 2024 metų duomenimis – 7,69 procentų, t. y. padidėjo 7 kartus. Atkreiptinas dėmesys, jog Lietuvos gyventojų skaičius Lietuvoje nuo 2013 metų mažėja, ir šio mažėjimo priežasčių yra daugybę, mažėjantis gimstamumas, migraciją į kitas valstybes darbo ir gyvenimo tikslais,

užsienio valstybės pilietybės įgijimas ir Lietuvos pilietybės netekimas, ir t. t. Šiuo metu Lietuvoje gyvena 221,8 tūkstančiai užsienių, tačiau net toks prieaugis nepadidina gyventojų Lietuvoje skaičiaus.

Pilietybė	Sprendimų skaičius	Pilietybė	Sprendimų skaičius
Armėnijos	7	Kubos	3
Australijos	1	Moldovos	63
Azerbaidžano	37	Mongolijos	2
Baltarusijos	1 734	Nigerijos	3
Bangladešo	1	Nigerio	1
Be pilietybės	1	Nenustatyta	1
Egipto	5	Nepalo	1
Gvinėjos	1	Pakistano	7
Indijos	12	Palestinos	1
Izraelio	13	Ruandos	1
Jemeno	1	Rusijos	1 649
Jungtinių Amerikos Valstijų	3	Sakartvelo	96
Jungtinių Arabų Emyratų	1	Serbijos	5
Jungtinės Karalystės	6	Šiaurės Makedonijos	1
Kanados	2	Šri Lankos	6
Kamerūno	2	Tadžikistano	66
Kazachstano	95	Turkijos	13
Kinijos	1	Turkmenistano	2
Kirgizijos	99	Ukrainos	167
Kolumbijos	3	Uzbekistano	159
Kongo Demokratinės Respublikos	3	Iš viso	4 275

Lentelė Nr. 13. Užsieniečių, kuriems 2023 m. neleista įvažiuoti į Lietuvos Respubliką, skaičius pagal pilietybę. Šaltiniai: Migracijos departamento 2023 metų metraštis. Sudaryta baigiamojo darbo autorės.

Lentelėje Nr. 13. Galime matyti kad 2023 metais iš viso buvo priimti 4 275 sprendimai, kuriais buvo neleista užsienių šalių piliečiams įvažiuoti į Lietuvos Respubliką. Daugiausiai sprendimų neleisti

buvo priimta Baltarusijos piliečiams – 1 734 ir Rusijos piliečiams – 1 649. Pagrindinės priežastys, dėl kurių užsieniečiams 2023 metais buvo neleista įvažiuoti į Lietuvos Respubliką buvo:

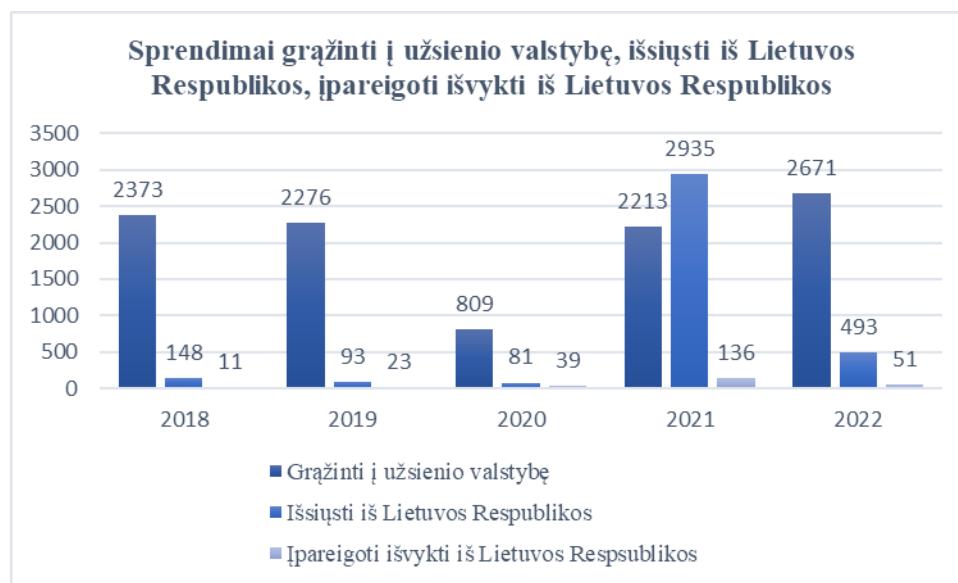
- Neturėjo galiojančio kelionės dokumento (65 asmenys)
- Asmuo turėjo netikrą /suklastotą / padirbtą kelionės dokumentą (9 asmenys)
- Neturėjo galiojančios vizos arba leidimo gyventi (670 asmenų)
- Turėjo netikrą / suklastotą / padirbtą vizą ar leidimą gyventi (14 asmenų)
- Neturėjo atitinkamų dokumentų, pateisinančių buvimo tikslą ir sąlygas (1 585 asmenys)
- Europos Sąjungos valstybių narių teritorijoje išbuvo tris mėnesius per šešių mėnesių laikotarpį (115)
- Neturėjo pakankamai pragyvenimo lėšų buvimo laikotarpiui ir būdai arba lėšų grįžti į kilmės arba tranzito šalį (229 asmenys)
- Tai buvo asmenys, dėl kurių įspėjimas atsisakyti leisti atvykti įtrauktas į SIS arba į nacionalinį registrą (397 asmenys)
- Asmenys buvo pripažinti keliančiais grėsmę vienos ar kelių Europos Sąjungos valstybių narių viešajai tvarkai, vidaus saugumui, visuomenės sveikatai arba tarptautiniams santykiams (1 908 asmenys)

Valstybė	Viso	Vyrų	Moterų	Vaikų	Valstybė	Viso	Vyrų	Moterų	Vaikų
Afganistanas	117	90	15	12	Kirgizija	5	5	-	-
Alžyras	4	4	-	-	Komorai	5	2	3	-
Angola	1	1	-	-	Kongo Demokratinė Respublika	9	8	1	-
Armėnija	5	2	1	2	Kuba	5	2	3	-
Azerbaidžanas	12	12	-	-	Kuveitas	1	1	-	-
Baltarusija	48	40	5	3	Malis	4	2	1	1
Bangladešas	23	23	-	-	Marokas	4	4	-	-
Be pilietybės	1	1	-	-	Moldova	14	11	3	-
Brazilija	1	1	-	-	Nepalas	1	1	-	-
Dramblio Kaulo Krantas	2	2	-	-	Nigerija	9	9	-	-
Egiptas	9	9	-	-	Pakistanas	10	10	-	-
Eritrėja	5	1	3	1	Palestina	1	1	-	-
Etiopija	8	5	3	-	Pietų Afrikos Respublika	1	1	-	-
Filipinai	1	-	1	-	Rusija	33	28	5	-
Gambija	3	2	1	-	Senegalas	1	1	-	-
Gana	7	6	1	-	Sirija	153	137	11	5
Gruzija	11	11	-	-	Somalis	23	13	10	-
Gvinėja	4	2	2	-	Šri Lanka	35	32	2	1
Indija	122	112	2	-	Sudanas	2	2	-	-
Irakas	53	41	5	7	Tadžikistanas	20	17	1	2
Iranas	148	107	23	18	Togas	1	1	-	-
Izraelis	2	2	-	-	Turkija	6	6	-	-
Jemenas	14	14	-	-	Turkmėnistanas	1	1	-	-
Jordanija	1	1	-	-	Uganda	3	2	1	-
Jungtinės Amerikos Valstijos	1	1	-	-	Ukraina	5	4	1	-
Kamerūnas	13	13	-	-	Uzbekistanas	40	39	1	-
Kazachstanas	3	3	-	-	Iš viso	1	852	106	52

Kinija	1	-	1	-		010			
--------	---	---	---	---	--	-----	--	--	--

Lentelė Nr. 14. Užsieniečių, kurie buvo apgyvendinti VSAT Užsieniečių registracijos centre 2023 metais, skaičius pagal užsieniečio kilmės valstybę. Šaltiniai: Migracijos departamento 2023 metų metraščiai. Sudaryta baigiamojo darbo autorės.

Lentelėje Nr. 14 parodyta, kurių valstybių asmenys 2023 metais buvo apgyvendinti Valstybės sienos apsaugos tarnybos registracijos centre. Iš viso buvo apgyvendinta 1 010 asmenų, iš jų daugiausia buvo iš Sirijos, Irano, Indijos ir Baltarusijos. Pažymėtina, kad vyrų registracijos centre buvo užregistruota žymiai daugiau nei moterų tarp visų valstybių.

Lentelė Nr 1. Sprendimai grąžinti į užsienio valstybę, išsiųsti iš Lietuvos Respublikos, įpareigoti išvykti iš Lietuvos Respublikos. Šaltiniai: Migracijos departamento 2023 metų metraščiai. Sudaryta baigiamojo darbo autorės.

Prieš pradedant aptarinėti duomenis iš lentelės Nr. 15, vertėtų pradėti nuo sąvokų išaiškinimo. Grąžinimas į užsienio valstybę – tai yra procedūra, kai užsienietis prievolę išvykti iš Lietuvos Respublikos įvykdo savanoriškai arba iš jos išsiunčiamas į valstybę, kuri nėra Europos Sąjungos arba Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybė narė. Lentelėje Nr. 15 galime matyti, kad nuo 2018 metų Migracijos departamentas kasmet priima virš 2-iejų tūkstančių sprendimų grąžinti užsieniečius į jų kilmės valstybes.

Išsiuntimas iš Lietuvos Respublikos – priverstinis užsieniečio išvežimas ar išvesdinimas iš Lietuvos Respublikos teritorijos teisės aktų nustatyta tvarka. 2022 metais Migracijos departamentas priėmė 493 sprendimus dėl asmenų išsiuntimo, ir šis skaičius yra žymiai mažesnis negu ankstesnių metų.

Įpareigojimas išvykti iš Lietuvos Respublikos – teisės aktų nustatyta tvarka priimtas sprendimas, pagal kurį užsienietis per nustatytą laiką savanoriškai privalo išvykti į tą Europos Sąjungos ar Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybę narę, kurioje jis turi teisę būti ar gyventi. Lentelėje matyti, kad

užsieniečių, savanoriškai išvykstančių iš Lietuvos yra mažiausi skaičiai kiekvienais metais. Tik 2021 metais buvo padidėjęs šis skaičius iki 136, tačiau visais kitais metais, jis nesiekė daugiau nei 51.

Valstybės saugumas ir visuomenės saugumo jausmo ypatumai

1. Saugumo sąvoką

Valstybės saugumas arba kitaip dar vadinamas nacionalinis saugumas 1996 m. gruodžio 19 d. priimtame Lietuvos Respublikos saugumo pagrindų įstatyme, įsigaliojusiam 1997 m. sausio 8 d. apibūdinamas kaip priemonių visuma, kuriomis siekiama užtikrinti žmogaus ir piliečio teises, laisves bei asmens saugumą, valstybės nepriklausomybę, konstitucinę santvarką, valstybės teritorijos vientisumą. Valstybės saugumo sistema yra sudaryta iš valstybės institucijų ir kiekvieno Lietuvos piliečio, kurie savo veikla prisideda prie atviros pilietinės visuomenės kūrimo, suvokia savo atsakomybę ir pavojaus atveju pasirengia ginti Lietuvą

2. Subjektyvų saugumą lemiantis veiksniai ir vertybinės nuostatos

2017 metais Lietuvos socialinių tyrimų centro Sociologijos institutas kartu su partneriais siekiant išanalizuoti, kaip Lietuvos gyventojai suvokia saugumą ir kokie yra šio suvokimo ypatumai, reikėtų apžvelgti tyrimus, kuriuose buvo analizuojamas gyventojų suvokimas artimesnėje ir tolimesnėje aplinkoje.

2016 metais atliktame tyrime dėl saugumo jausmo aplinkoje, buvo nustatyta, kad kuo labiau vertinama aplinka yra artimesnė, tuo individas saugiau joje jaučiasi. Saugiai savo artimiausioje aplinkoje jaučiasi 91 proc. (visiškai saugiai 46 proc., greičiau saugiai – 45 proc.), savo gyvenamojoje aplinkoje – 82 proc. (atitinkamai 23 ir 59 proc.), Lietuvoje – 63 proc. (14 ir 49 proc.), Europos Sąjungoje – jau tik 45 proc. (6 ir 39 proc.), o pasaulyje – vos 32 proc. (4 ir 28 proc.). Tuo tarpu aplinka, kuri individui yra tolima – šių žmonių saugumo jausmas susiejamas jau ne realiomis grėsmėmis, kurių labiau tikimasi iš artimesnės aplinkos, o su įsivaizduojamomis, arba grėsmėmis, apie kurias yra sužinoma iš žiniasklaidos. Dėl šių priežasčių, vertinant saugumą Europos Sąjungos ir pasaulio mastu, žmonės linkę remtis turimomis žiniomis iš žiniasklaidos. Toks pasirinktinis žinojimas gali sudaryti asmeniui iškraipytą pasaulio paveikslą dėl ko asmuo pradės galvoti, jog pasaulyje vykstantis įvykiai kelia didesnę grėsmę nei Lietuvoje. Tyrimo autoriai pažymi, kad „gyventojai linkę suvokti Lietuvą kaip tam tikrą „saugumo oazę“ santykinai nesaugaus pasaulio kontekste. Išties, kaip rodo naujausi pasaulio valstybių saugumo tyrimai,

Lietuva pagal objektyvius saugumo rodiklius patenka tarp saugiausių šalių, aplenkdamas tokias šalis kaip Italija, Prancūzija, Jungtinė Karalystė ir kt“ (Global Peace Index 2016).

Atkreiptinas dėmesys, jog saugumo jausmą visuomenėje analizuojantys tyrimai buvo atliekami visų pirma iš kriminologijos mokslo perspektyvos. 2003 metais ir 2011 atlikti tyrimai, kad žmonės saugiausiai jaučiasi savo artimiausioje aplinkoje, o jų saugumo jausmo suvokimui didelę įtaką turi asmeninė patirtis (Dobryninas, Gaidys 2004; Dobryninas ir kt. 2012).

3. Saugumo suvokimas artimoje ir tolimoje aplinkoje

Socialinių inovacijų institutu parengė studiją, apie subjektyvųjį saugumą kintančiame geopolitiniame kontekste, kuriame analizavo saugumo suvokimą artimesnėje ir tolimesnėje aplinkoje. Respondentų buvo klausiama, kaip jie suvokia terorizmo ir pabėgėlių problemas ir kaip vertina savo saugumą. Remiantis gautais atsakymais, išaiškėjo, kad „Lietuvos gyventojai nelaiko tarptautinio terorizmo itin didele grėsme Lietuvai: nors net 80 proc. gyventojų teigia, kad terorizmas yra labai svarbi arba svarbi problema Lietuvai (manančių, kad tai yra labai svarbi arba svarbi problema Europos Sąjungai yra 93 proc.), tik 33 proc. mano, kad terorizmo grėsmė yra reali, t. y. kad labai didelė arba didelė tikimybė, jog teroristiniai išpuoliai gali įvykti Lietuvoje.“ Tuo tarpu „<...> Pasitikėjimas valstybės gebėjimu apginti piliečius nuo galimos terorizmo grėsmės nėra aukštas. Tik kas trečias Lietuvos gyventojas mano, kad Lietuvos policija ir kitos atsakingos institucijos yra pasirengusios efektyviai reaguoti kilus terorizmo grėsmei arba įvykus teroristiniam išpuoliui. Tokios nuomonės yra 38 proc. 18–25 m. jaunimo ir 22 proc. vyresnių nei 66 m. žmonių.“

Kaip galime matyti, terorizmas vertinamas kaip mažos tikimybės įvykis Lietuvoje, ir supratimas apie jį yra formuojamas išskirtinai žiniasklaidos. Pabėgėlių atveju situacija atrodo kiek kitaip. Studijoje rašoma, kad „Lietuvoje, kurios beveik nepalietė ši migracijos banga, yra saugiau ir stabiliau nei Vakarų Europoje. Vertindami masinės migracijos į Europą reiškinį, Lietuvos gyventojai pasidalija į kelias grupes: vieniems pabėgėlių gaila, kitiems jie kelia baimę ir pyktį. Visgi dauguma žmonių laikosi itin neigiamos pozicijos dėl pabėgėlių ir nenorėtų nei kartu dirbti, nei gyventi šalia: 6 iš 10 gyventojų mano, kad pabėgėliams neturėtų būti leista įvažiuoti į Lietuvą; 7 iš 10 – kad pabėgėliams neturėtų būti suteikta galimybė gauti Lietuvos pilietybę; 6 iš 10 nenorėtų dirbti kartu; 7 iš 10 nenorėtų, kad pabėgėliai apsigyventų šalia; 7 iš 10 nenorėtų draugauti su pabėgėliais; 8 iš 10 nesutiktų, kad jų sūnus ar dukra susituoktų su pabėgėliu (-e).“ 2021 metais pabėgėlių klausimas buvo itin aštrus ir stipriai paveikė visuomenės požiūrį į juos. „Žmonės bijo susidurti su kitos, jiems menkai pažįstamos kultūros ir religijos žmonėmis ir linkę priskirti pabėgėliams įvairias neigiamas būdo savybes: Neigiamas pabėgėlių įvaizdis susijęs su įsitikinimu, kad

pabėgėlių krizė ir tarptautinis terorizmas yra du labai glaudžiai susiję reiškiniai. 39 proc. Lietuvos gyventojų linkę manyti, kad terorizmo atakas Europos miestuose rengiantys teroristai yra pabėgėliai, patekę į Europą kartu su bendru pabėgėlių srautu“.

Toki įvaizdį palaiko ir žiniasklaida, Kas atitinkamai formuoja visuomenės požiūrį ne tik į pabėgėlius, bet aplamai paveikia migrantų, iš Artimųjų rytų ir Azijos šalių, įvaizdį ir dar labiau sustiprina baimės jausmą prieš kitų kultūrų atstovus.

Taip pat, iš ataskaitos apie viešojo saugumo būklę Lietuvoje 2005-2019 m. matyti, kad 2019 metais „<...> gyventojai svarbiausiomis viešojo saugumo problemos nurodė korupciją (52 proc.), eismo saugumą (41 proc.) ir smurtinius nusikaltimus (32 proc.), ketvirtoje vietoje – nusikaltimus, susijusius su narkotikais (22 proc.), vengimą mokėti mokesčius (21 proc.) ir nepilnamečių nusikaltimus (21 proc.), penktoje – kontrabandą (18 proc.), toliau – turtinius nusikaltimus (16 proc.) ir smurtą šeimoje (15 proc.). Pirmosios trys problemos aktualiausiomis buvo įvardintos ir ankstesniais metais, skyrėsi tik jų eiliškumas, pvz., 2009–2010, 2012, 2016–2019 m. svarbiausia buvo korupcijos, 2006–2007 m. – eismo saugumo, o 2011 ir 2014–2015 m. – šios problemos buvo akcentuojamos vienodai“. Šias saugumo problemas respondentai buvo nurodę dėl to, kad pagrindinis jų informacijos šaltinis yra žiniasklaida. Ataskaitoje pažymima, kad „gyventojų nurodytos svarbiausios viešojo saugumo problemos labiau atspindi žiniasklaidoje dažniausiai iškeliamas ir sureikšminamas problemas, o ne realią viešojo saugumo situaciją. Pavyzdžiui, 2007 m. viena dažniausiai eskaluojamų temų buvo eismo saugumas, kuomet buvo pateikiama daug socialinės reklamos, nukreiptos prieš vairavimą išgėrus, 2013 m. žiniasklaidoje ypač daug dėmesio buvo skiriama rezonansinių nužudymų temai, o 2014 m. – buvo daug informacijos apie didelius narkotinių medžiagų gabenimo per Lietuvą atvejus, kuriuos atskleidė teisėsaugos institucijos“. Taip pat buvo paliestas ir migrantų klausimas. Buvo išsiaiškinta, jog 2015 metais, dėl pabėgėlių krizės „<...> penktadalis gyventojų nelegalios migracijos temą įvardijo kaip vieną svarbiausių. Ankstesniais metais jos aktualumas, gyventojų manymu, buvo labai menkas. Tikėtina, kad tokiems vertinimams turėjo įtakos pabėgėlių krizė Europoje ir apie tai daug dėmesio skirianti mūsų šalies žiniasklaida. Svarbu ir tai, kad realiai mūsų šalies ši problema beveik nepalietė.“

Apibendrinant šį poskyrį, tampa aišku, kad, visuomenės saugumo jausmui labai daug įtakos turi žiniasklaida.

3.4. Žiniasklaidos įtaka žmonių saugumo jausmui

Kalbant apie migraciją, svarbu taip pat aptarti jos ryšį su nusikalstamumu. Vieningo nusikalstamumo apibrėžimo nėra, kadangi skirtingi autoriai nusikalstamumą apibūdina remiantis skirtingais šio reiškinio požymiais. Pavyzdžiui G. Sakalauskas (2011) kalbėdamas apie nusikalstamumo

sąvoką, pažymi, kad yra daug skirtumų makro ir mikro lygmenimis, t.y. nusikalstamumas gali būti skirtingai suprantamas atskirų mokslininkų, taip ir skirtingai traktuojamas atskirų mokslo sričių ar net šalių mastų. Visuotinė Lietuvių enciklopedija apibrėžia nusikalstamumą taip: „Nusikalstamumas, tam tikroje teritorijoje per tam tikrą laikotarpį padarytų nusikalstamų veikų statistinė visuma. Sociologiniu požiūriu nusikalstamumas yra konkrečios socialinės sistemos tinkamą funkcionavimą pažeidžiantis žmonių elgesys, jis yra neišvengiamas, taip pat nėra galimybių tiksliai nuspėti, ar konkretus asmuo padarys nusikaltimą, koks bus tas nusikaltimas, kur ir kada jis bus padarytas. Nusikalstamumą apibūdina jo paplitimas (būklė ir lygis), dinamika, struktūra, pavojaus visuomenei laipsnis, pasikėsinimo objektai, taip pat nusikaltėlio asmenybės požymiai ir psichinis santykis su padaryta nusikalstama veika“. Migracijos ryšys su nusikalstamumu asocijuojasi su prekyba žmonėmis, terorizmu, ginklų ir narkotinių medžiagų gabenimu, kas yra ganėtinai rimti nusikaltimai.

Dėl suformuotų žiniasklaidoje stereotipų apie migrantus, ypač iš Artimųjų rytų ir Azijos, bei susikurto įsivaizdavimo apie nusikaltimus, kyla baimės jausmas. Kaip teigia A. Dobryninas (2001) žmonės apie nusikaltimus nori žinoti daugiau tam, kad būtų galima lengviau suprasti saugumo sąlygas visuomenėje. Tai yra pirminė priežastis, ir tik po jo jau eina smalsumas ir potraukis.

Apie nusikalstamumo baimę daug rašė viktimologė I. Michailovič (2007), jos teigimu, ši baimė yra įvairių minčių ir pojūčių visuma, kuri susideda iš emocijų, racionalaus rizikos įvertinimo tapti nusikaltėlio auka ir individualių priemonių, kurių imasi žmogus, norėdamas išvengti nusikaltimo. Kitaip tariant, kai asmuo jaučia, kad mažėja saugumo jausmas, atitinkamai didėja nusikaltimo baimė. 2004–2006 metais buvo atliktas nacionalinis viktimologinis tyrimas, kuriame respondentų buvo prašoma atsakyti, kas daugiausiai turėjo įtakos jų saugumo jausmui. Iš gautų duomenų, išsiaiškinta, kad didžiausią įtaką dalyviams daro žiniasklaida (44,5%). Tyrimo metu taip pat paaiškėjo, kad moterys (50 metų amžiaus ir daugiau) bei kaimų gyventojai (pensijinio amžiaus žmonės) labiausiai pasitiki žiniasklaida.

3.4.1. Žiniasklaidos poveikio teorijos

Kalbant apie žiniasklaidos įtaką visuomenei, svarbu išanalizuoti kaip medijos paveikia informaciją gaunančią auditoriją. Šiame skyriuje apžvelgsime keletą pagrindinių poveikio teorijų, viena iš kurių yra „**rėminimo teorija**“. Rėminimo (angl. *frames*) sąvokos kūrėjas sociologas E. Goffmanas, apibrėžė ją taip: „žmonės informaciją suvokia per tam tikras schemas. Šios schemas padeda supaprastinti mąstymo ir suvokimo procesą ir lemia, į kuriuos realybės elementus ar aspektus atkreipiamas dėmesys.“ (Nevinskaitė 2011; 103). Rėmai yra naudojami tam mąstymo ir realybės suvokimo procesui supaprastinti. Jie lemia tai, į kuriuos realybės elementus ar aspektus mes atkreipsime dėmesį (Koenig, 2004).

„Įrėminti (angl. framing) – reiškia atrinkti tam tikrus suvokiamos realybės aspektus ir juos akcentuoti komunikuojamame tekste, tokiu būdu skatinant tam tikrą problemos apibrėžimą, priežastinį aiškinimą, moralinį vertinimą ir (arba) jos sprendimą“ (Entman 1993). Nevinskaitė (2011) pateikia rėminimo pavyzdį: „straipsniuose apie abortus gali būti naudojami skirtingi rėmai: „abortas kaip moters apsisprendimo klausimas“, „abortas kaip valstybės kišimosi į privatų žmonių gyvenimą klausimas“, „abortas kaip gyvybės nutraukimo klausimas“ ir t. t.“. Rėmo sąvoka pripažįsta galimybę apibrėžti situaciją, klausimus, kokiomis sąvokomis bus kalbama apie klausimą. Grįžkime prie abortų pavyzdžio: „jei abortų klausimą apibrėšime kaip negimusio vaiko gyvybės išsaugojimą, reakcija bus vienokia, jei kaip moters apsisprendimo klausimą – kitokia. Jei pavyksta pasiekti, kad kita diskusijų pusė priimtų mūsų siūlomą rėmą, esame pusiaukelėje į sėkmę“ (Nevinskaitė 2011; 106). Pasak Saleem (2007) rėmai turi tokias funkcijas kaip:

1. „Žiniasklaidos rėmai gali skatinti moralinį vertinimą, priežastinį aiškinimą, sprendimą žiniasklaidos orientuotoms problemoms;
2. Žiniasklaidos rėmai pristato tam tikrą ideologiją;
3. Žiniasklaidos rėmai, įtraukiant patrauklius žodžius, metaforas, frazes taip pat padeda nustatyti žiniasklaidos pateiktos problemos, įvykio „toną““ (Saleem 2007; 134-135).

Svarbu taip pat paminėti, kad įrėminimas gali būti vykdomas keliais būdais: diagnostiniu, prognostiniu ir motyvaciniu (Gerchards ir Rucht 1992; 579-583). Diagnostinis rėminimas padeda surasti ir išskirti problemą bei priskirti kaltę. Antrasis, prognostinis, parodo ką reikia daryti, o motyvacinis ragina imtis tam tikrų veiksmų.

Naujų rėminimą galima laikyti kaip vieną svarbiausių teorijų tiriant žiniasklaidoje pateikiamos informacijos turinį, nes priklausomai nuo pasirinkto rėminimo būdo, visuomenėje formuojasi tam tikra nuomonė apie įvykius ir tų įvykių dalyvius.

3.4.2. Migrantų reprezentavimas Lietuvos žiniasklaidoje

Žiniasklaida yra vienas galingiausių socializacijos faktorių. Perduodama žinias iš kiekvieno pasaulio taško, žiniasklaida suteikia žmogui galimybę susidaryti socialinio pasaulio vaizdą. Žmogui tampa pasiekiamą galimybė susipažinti su kitokiomis kultūromis, tradicijomis ir vertybėmis neišeinant iš namų. Iš vienos pusės tai plečia akiratį, tačiau iš kitos, neturint tiesioginio kontakto su sritimi, kuria norima pažinti, žmogus pasikliauna kitų nuomone ir taip apriboja save. Tokių būdu, tai, ką žmonės mato televizijos ekranuose, skaitydami laikraščius ar klausydami radiją, remiasi socialine tikrove, kuri yra konstruojama žiniasklaidos.

Žiniasklaidos turinys yra sąlygotas auditorijos poreikių, kitaip tariant, nuo paklausos priklauso pasiūla. Dėl šios priežasties socialinio pasaulio vaizdas yra iškreipiamas. „Žiniasklaidai formuojant naujienų turinį socialinė realybė gali būti iškreipiama: sušvelninama arba suaštrinama, kas neleidžia susiformuoti teisingam situacijos ar problemos vertinimui, o „<...> joks žmogaus mąstymas <...> nėra laisvas nuo ideologizuojančios jo socialinio konteksto įtakos“ (Berger, Luckmann 1999: 21). Viena geriausių pavyzdžių pateikia Berger ir Luckmann, (1999) kalbėdamas apie islamo religiją ir musulmonus: „<...> visuomenei, kuri niekada neturėjo tiesioginio kontakto, juos gali suvokti tik pasikliaujant žiniasklaidos pateiktais ir komunikuojamais tipais „<...> anonimiškumas gali būti beveik visiškas esant tam tikroms tipizacijoms, kurių niekada neketinama individualizuoti“. Panaši situacija yra su migrantais, kai žiniose yra pateikiamos žinios apie juos, visuomenė pasikliauna žiniasklaida, ir remdamasi naujienomis susidaro savo galvoje paveikslą. Šiuo atveju būtų galima pateikti pavyzdį apie nelegalius migrantus, bėgančius nuo karo Afganistane, kurie 2021 metų vasarą kirtu Baltarusijos sieną. Lietuvos žiniasklaidoje vos ne kasdien buvo rašoma apie nelegalų elgesį pasienio stovyklose. Šios žinios nebuvo neutralios, kadangi daugiausiai paliesdavo neigiamas nelegalios migracijos pusę. „<...> Todėl sukurta socialinė realybė apie tam tikras kultūrines grupes, kuri grįsta blogąja patirtimi ir neigiamomis istorijos gali tokia likti ir nekisti, kadangi individualizavimas gali įvykti tik esant tiesioginiai akistatai su „kitokiu“ individu. Pats socialinės tikrovės sukonstravimas nėra laikinas dalykas. Patys „<...> socialiniai dariniai gali būti perduodami naujai kartai“ (Berger, Luckmann 1999: 81). Situacija paaštrino ir tai, kad tie migrantai buvo islamo religijos žmonės, ir visuomenėje pradėjo kilti įtampos dėl galimų terorizmo apraiškų. Daugumai visuomenės narių įsitvirtino stereotipas, kad visi išpažįstantys islamą, kelia asociacijas su terorizmo sąvoka. Kaip rašo Mengstie (2011), <...> kadangi vienas įsitvirtinęs stereotipas pritaikomas visai grupei, kurį pakeisti tampa nelengva „<...> stereotipas priklauso mintyse susikurtam įspūdžiui“.

Žiniasklaida sukuria socialinę tikrovę, kuri paveikia mūsų įsivaizdavimą apie kitus žmones ir jų tradicijas. Vėl gi grįžtant prie migrantų temos, Blažytė (2015) rašė: „<...> nuomonė apie imigrantus paprastai yra susikuriama ne iš asmeninės patirties, o iš įvairių žiniasklaidos priemonių. Lietuvoje įgyvendintos visuomenės nuostatų apklausos rezultatai atskleidžia, kad daugumai respondentų nėra tekę girdėti, matyti ar bendrauti su imigrantais iš kitų nei ES šalių, o apie trečdalis apklausos dalyvių pažymėjo, kad įvairios imigrantų grupės jiems yra pažįstamos tik iš žiniasklaidos“ (Blažytė 2015:124).

3.4.3. Pabėgėlių vaizdavimo tendencijos žiniasklaidoje

Nuo 2015 metų, dėl pabėgėlių bangos į Europą, kilo didelis susidomėjimas pabėgėlių klausimu. Pradėta atlikinėti pabėgėlių vaizdavimo žiniasklaidoje tyrimus, kuriais buvo siekiama analizuoti pateikiamose žiniose naudojamus žodžius, stereotipus ir metaforas aprašant karo pabėgėlius iš Sirijos (Abid et. Al. 2017) bei analizuoti vyraujančius migracijos temos „rėmus“ (Lawlor, Tolley 2017) apie kuriuos mes kalbėsime sekančiame poskyryje. Savaimė aišku, kad tyrimu pabėgėlių ir apskritai migracijos temomis atlieka žymiai daugiau, ne tik šiomis kryptimis, tačiau šiame darbe mus domina tik šios konkrečios temos.

Pradėti nagrinėti pabėgėlių vaizdavimo tendencijas Lietuvos žiniasklaidoje reikėtų nuo Frėjutės-Rakauskienės (2020) tyrimo, apie etninių mažumų ir pabėgėlių vaizdavimo tendencijas 2005-2017 metais. Šiame tyrime autorė analizavo straipsnius, publikuotus tokiose interneto žinių portaluose, kaip delfi.lt; 15min.lt; lrytas.lt; balsas.lt ir alfa.lt. Pats tyrimas buvo atliekamas nuo 2015 metų kovo mėnesio iki 2017 metų vasario mėnesio.

Iš gautų duomenų buvo atskleista, kad straipsnių skaičius šiuo periodu masiškai padaugėja ir atliepia 2015 metų aktualijas – „migracijos krizę“. „Atskleista, kad šiuo periodu rašant apie pabėgėlius, diskutuojama apie pabėgėlių perkėlimą į Lietuvą ir aprašomi jau perkelti pabėgėliai. Taip pat rašoma apie pabėgėlių integracijos į Lietuvos visuomenę aspektus, susijusius su religiniais ir kultūriniais skirtumais, integracija į darbo rinką, būstu, sveikatos priežiūra, švietimu, kalba. Pabėgėlių aprašymą Lietuvos kontekste lydi ir diskusijos apie „migracijos krizės“ iššūkius Lietuvai, daugiausia susijusius su saugumo aspektais, aprašant kitų šalių neigiamas patirtis ir situaciją. Nuo 2015 m. kovo iki 2016 m. vasario mėnesio straipsnių tiriamoje spaudoje apie pabėgėlius gausu (1262 straipsniai), o nuo 2016 m. kovo iki 2017 m. vasario – straipsnių apie pabėgėlius ima mažėti (416 straipsniai). Pirmuoju periodu straipsniuose atkartojamos Europos žiniasklaidos tendencijos, kur ši tema pasiekia piką rugsėjo mėnesį, o vėliau (2015 gruodį), prasidėjus pabėgėlių perkėlimo procesui į ES šalis (taip pat ir į Lietuvą), straipsnių šia tema mažėja ir žiniasklaidos dėmesys šiai temai nusistovi, tiek straipsnių skaičiumi, tiek ir temine įvairove“ (Frėjutė-Rakauskienė 2020; 57).

Autorė pažymi, kad „Pirmųjų tirtų metų periodo (2015 m. kovo – 2016 m. vasario mėnesio) diskurso straipsnių, aprašančių pabėgėlius kaip grėsmę, yra daugiau, palyginti su antrųjų tirtų metų (nuo 2016 m. kovo iki 2017 m. vasario mėnesio) periodo diskursu. Galima daryti prielaidą, kad tai lėmė teroro aktai, įvykę Europoje – Paryžiuje (2015 m. lapkritį) ir Briuselyje (2016 m. kovą), taip pat pranešimai apie „masinius moterų prievartavimus“ Naujų metų naktį 2016-aisiais Kelne.“ (Frėjutė-Rakauskienė 2020; 58). Neigiamas migrantų vaizdavimas ir terorizmo aktų paminėjimas gali paskatinti auditoriją priešiščiau įsivaizduoti kitų religijų ir tautybių žmones, ypač iš Artimųjų rytų ir Azijos. Tyrimo metu taip pat buvo

analizuotos antraštės ir naudojamos nuotraukos išsiaiškinta, kad „Bauginančiomis antraštėmis ir fotografijomis iliustruojami ne su Lietuvos kontekstu susiję vaizdiniai (pvz., pabėgėlių stovyklos, pabėgėlių persikėlimo į Europą vietos, įvykę teroro aktai, etc.). Straipsniuose grėsmė konstruojama kultūriniais, religiniais (krikščionybė vs islamas) ir civilizaciniais (vakarų vs rytų) skirtumais, kurie, manoma, sąlygoja pabėgėlių negebėjimą integruotis Europos visuomenėse ir skatina juos nusikalsti.“ (Frėjutė-Rakauskienė 2020; 59).

Apibendrinus šio tyrimo apie pabėgėlius duomenis galima teigti, kad Lietuvos žiniasklaidoje, panašiai, vyrauja neigiamas pabėgėlių įvaizdis, taip pat pažymėtina, kad Lietuvos žiniasklaidoje grėsmės, susijusios su pabėgėliais, yra konstruojamos išimtinai Vakarų Europos visuomenių pavyzdžiais ir neatspindi Lietuvos situacijos.

3.4.4. Migrantų „rėminimas“

Iš skyriaus apie žiniasklaidą mes jau žinome, kaip yra konstruojama socialinė tikrovė ir kokiomis poveikio priemonėmis naudojamosi pateikiant naujienas. „Rėminimas“ vienas populiariausių instrumentų žiniasklaidoje, kuris daro įtaką auditorijos aplinkos suvokimui ir vertinimui. E. Nabažaitė (2017) atliko tyrimą apie emigrantų rėminimą Lietuvos žiniasklaidoje. Analizuodama emigracijos diskurso rėminimo kontekstą, autorė pastebi, kad „Interneto dienraščiuose dominuoja neigiamas emigracijos rėmas, t. y. reprezentuojant emigraciją daugiausia išryškinamos neigiamos Lietuvos socialinio, ekonominio, politinio ir kt. gyvenimo aktualijos (67,6 proc. bendro publikacijų skaičiaus).

„Atliktas tyrimas leidžia patvirtinti prielaidą, jog žiniasklaidoje pristatoma emigracijos problema konstruojama neigiamu, šališku diskursu, kuris formuoja teigiamus emigracijos rėmus. Nustatyta, jog interneto dienraščiuose dominuoja neigiamas Lietuvos kaip kilmės šalies vertinimas, ryškios tendencijos propaguoti ekonominę migraciją, o teigiamas šalies vertinimas labai abstraktus ir neatskleidžiantis specifinių Lietuvos ypatybių, kurios taptų priežastimi likti šalyje. Emigracijos diskursas interneto dienraščiuose pasižymi emocinga, šališka retorika, kuri dar labiau sustiprina žiniasklaidos formuojamų tendencijų raišką“ (Nabažaitė 2017; 172)

4. Tyrimas: Lietuvos migracijos politikos įgyvendinimas

4.1. Tyrimo metodologija

Išanalizavus migracijos ir saugumo sampratas, bei žiniasklaidos įtaka visuomenės požiūrio į migrantus formavimui, būtina atlikti kokybinį tyrimą Atsižvelgiant į tai, šio

Tyrimo tikslas – ištirti migracijos politikos įgyvendinimą ir jos įtaką valstybės saugumui.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti su kokiais sunkumais susiduriama įgyvendinant migracijos politiką Lietuvoje;
2. Palyginti tyrimo duomenis su teorinėje dalyje aptarta statistika;
3. Išsiaiškinti kokią įtaką migracijos politikos įgyvendinimas daro valstybės saugumui.

Tyrimo metodologija – analizuojamai temai buvo pasirinkta atlikti kokybinius pusiau struktūruotus interviu.

Interviu gairės – Buvo sudarytas bendras klausimynas iš 10 klausimų, papildant jį klausimais pokalbio metu. Papildomi klausimai leido nuodugniau aptarti nagrinėjamą temą ir gauti papildomos informacijos. Pažymėtina, jog interviu metu, priklausomai nuo atsakančiojo į interviu klausimus eksperto, papildomi klausimai buvo formuluojami atsižvelgiant į eksperto atsakymus, bei į sritį, kurioje dirbą asmuo.

Tiriamieji – tyrimui pasirinkta atlikti interviu su Migracijos departamento darbuotojais, kadangi ši įstaiga yra viena iš pagrindinių valstybės institucijų, įgyvendinančių migracijos politiką Lietuvoje. Migracijos departamente yra 4 ekspertiniai skyriai, dirbantys konkrečiuose srityse, kurie priima sprendimus Lietuvos Respublikos piliečių ir užsieniečių atžvilgių, taip pat teikia siūlymus vidaus reikalų ministerijai ir pilietybės komisijai Lietuvos Respublikos pilietybės klausimais.

Migracijos departamento ekspertiniai skyriai	Skyrių veikla
Imigracijos skyrius	• Leidimų laikinai ir nuolat gyventi išdavimas (trečiųjų šalių ir ES piliečiams) • Vizų išdavimas ir pratęsimas • Teisės aktų projektai • Metodinė pagalba teritoriniams skyriams
Pilietybės skyrius	• Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimas, netekimas, suteikimas supaprastinta tvarka, grąžinimas • Lietuvos Respublikos pasai ir asmens tapatybės kortelės • Pažymėjimai ir asmens be pilietybės kelionės dokumentai • Metodinė pagalba teritoriniams skyriams

Prieglobsčio skyrius	• Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo procedūros • Prieglobsčio prašytojų apklausos, tiriamoji medžiaga, informacija apie kilmės šalis • Užsieniečio registracijos pažymėjimai, kelionės dokumentai • Dublino procedūros • Metodinė pagalba teritoriniams skyriams
Kontrolės skyrius	• Užsieniečių buvimo ir gyvenimo Lietuvoje kontrolė • Migracijos srautų pokyčiai, tendencijos, nelegalios migracijos priežastys • Fiktyvių įmonių, leidimų ir vizų naikinimas • Užsieniečių grąžinimas ir išsiuntimas, • draudimas atvykti • Kelionės dokumentai • Fiktyvių įmonių, santuokų, įvaikinimo patikrinimai ir tyrimai

Remiantis netikimybinio grupių pasirinkimo būdu tiksliniu grupių formavimo metodu, tyrėjas ekspertus parinko savarankiškai. Apklausti 7 ekspertai, kurie sutiko atsakyti į tyrėjo klausimus. Darbo tikslui pasiekti buvo pasirinkta atlikti interviu dėl kelių priežasčių. Visu pirma, interviu su migracijos srityje dirbančiais ekspertais leis giliau apžvelgti migracijos politikos įgyvendinimo sunkumus, teigiama ir neigiama poveikį valstybės saugumui. Antroji priežastys būtų tokia, jog vien tik teisinis migracijos politikos žinojimas ir statistiniai duomenys neleistu visapusiškai apžvelgti migracijos srityje esančias problemas ir iššūkius, su kuriais vyriausybės ir nevyriausybės organizacijos susiduria kiekviena diena dirbdami su migrantais.

Interviu pokalbio trukmė – nuo 15 min. iki 45 min. priklausomai nuo ekspertų atsakymų ir jų patirties dirbamojoje srityje. Pažymėtina, kad darbuotojai, dirbantys siauroje srityje, negalėjo atsakyti į plataus pobūdžio klausimus dėl nedidelės patirties arba dėl to, kad interviu metu jų buvo tiesiogiai klausima apie jų darbo krypties specifiką.

Sunkumai, su kuriais susidurta atliekant tyrimą – vienas iš sunkumu su kuriais susidurta renkant duomenis apie Migracijos politikos įgyvendinimą būtų darbuotojų išdirbtas laikas Migracijos departamente. Dėl didelės darbuotojų kaitos, dauguma žmonių į Migracijos departamentą atėjo dirbti prasidėjus migrantų krizei 2021 metais, kas taip pat bus aptarta ir tyrimo rezultatuose.

Tyrimas buvo atliktas šiais etapais:

- 1) Sudarytas interviu klausimynas;
- 2) Pasiūlymo ekspertams dėl interviu rengimo išsiuntimas el. paštu;
- 3) Interviu laiko ir datos derinimas;
- 4) Interviu atlikimas;
- 5) Duomenų analizė naudojant MAXQDA programą
- 6) Tyrimo rezultatų analizė

Interviu darbų eiga – interviu atlikti 2024 metų kovo – balandžio mėnesiais.

Duomenų analizė – interviu garso įrašai buvo koduojami naudojant MAXQDA kokybinių duomenų analizės programą.

4.3. Tyrimo rezultatai

Darbo krūviai ir naujų technologinių sprendimų diegimas

Tyrimo dalyviai darbą Migracijos departamente įvertino dviprasmiškai „<..> jeigu dėl procedūrinių dalykų, dėl visų popierinių bylų ir dabar elektroninių bylų, tai tas labai pagerėjo ir palengvėjo. Nes nėra apkrautų stalų bylom, kai buvo labai tokios didelės krūvos popierinių bylų. Viso kiekvieną bylą turėjai vartyti visus dokumentus“ (1). Kadangi nuo 2021 metų buvo įdiegta visiškai nauja migracijos informacinė sistema MIGRIS, kurioje yra galimybė patikrinti asmens duomenis iš kitų registru, integruotu į MIGRIS – Valstybės sienos apsaugos tarnybos, SODRA, prevencinio poveikio priemonių registro, Įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registro ir kitų „Dabar yra labai paprasta, nes turime MIGRIS ir į jį bet kokia fizinio asmens ir juridinio asmens byla viską matai vietoj ir gali atlikti greitus patikrinimus nuo šitos pusės. Tai tikrai labai pagreitėjo procesas, pagerėjo darbas“ (1). Tačiau, ekspertai pažymėjo, kad keičiantis visai migracijos politikos situacijai, įleidžiant daugiau asmenų į Lietuvą Migracijos departamento darbuotojai susiduria su problemomis „anksčiau buvo darbo krūviai mažesni dėl to, kad užsieniečiui atvykti į Lietuvą daug mažiau. Dabar kiekvienais metais tokių užsieniečių didėja 30 %. Kiekvienais metais vis didėja, didėja, didėja skaičius. Aišku, darbų apimtis labai padidėja. Na ir tokios visokios kitokios iš kitokių valstybių užsieniečiai kur tu turi, žinot, kodėl, kodėl tokios tendencijos vyksta? Ir ką ir ką turėt ateityje? Nes reikia prognozės kažkokias daryt, kad mūsų darbuotojai, tiek, kiek mes jų turime galėtų susidoroti su tais darbo krūviais,<...>“ (1). Daugelis ekspertų įvardijo darbo krūvį kaip didžiausią problemą, kadangi darbo krūviai demotyvuoja asmenis eiti

dirbti į Migracijos departamentą, o mažas darbuotojų skaičius reiškia darbo krūvį jau esantiems darbuotojams „<...> Tai tiesiog didelis krūvis, per mažai žmonių, kurie galėtų nagrinėti prašymus, tiesiog yra darbuotojų stoka“ (4)

Migracijos departamentui skiriamas finansavimas ir pasekmės

Dėl nedidelio Migracijos departamento biudžeto, jaučiamas darbuotojų trūkumas ir didelė kaita. Ekspertai pažymėjo, kad viena pagrindinių darbuotojų kaitos priežasčių buvo maži atlyginimai „*Tai iš tiesų buvo atlyginimai. Darbo užmokestis buvo žemas, labai na ir žmonės, aišku, ieškodavo, kur darbo užmokestis didesnis ir visą laiką sakydavo, kad toks darbas, yra sunku dirbti už tokį mažą atlyginimą*“ (1). Augant užsieniečių skaičiui šalyje, taip pat dėl migrantų krizės ir Ukrainos karo pabėgėlių „*jau jaučiasi toks darbuotojų nuovargis ir toks tiesiog nepasitenkinimas, nes pastovus darbo krūvis, tu negali atsipalaiduoti, kai tu turi procedūrinių bylų, kažkur tai 500-600, tai yra labai sudėtinga, nes tu dirbi dirbai ir nematai, kad tas tas kiekis mažėja*“ (1). Todėl vienu iš iššūkių tapo sukurti informacinę sistemą, kurios dėka būtų galima pagreitinti sprendimų priėmimą, duomenų rinkimą, kadangi popieriniai dokumentai ir popierinis susirašinėjimas su kitomis Lietuvos institucijomis užima laiko „*<...> bandom bendrom jėgom rasti kaip vėl sutrumpinti tas procedūras, ką dar padaryti, ką kaip patobulinti mūsų informacinę sistemą, tai vat ir yra tas skirtumas –Technologijų prasme, informacinių sistemų prasme tikrai labai pagerėjo, palengvėjo, jeigu tai liktų tos popierinės bylas, ir būtų tiek, tiek darbų, mes nesusidorosime*“ (1).

Nuo 2024 metų Migracijos departamentui gavus didesnę finansavimą, darbuotojų trūkumo ir algų kėlimo problemas bandoma spręsti, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje, viskas priklauso nuo to, ar ateinančiais metais iš valstybės biudžeto bus išskirta pakankamai pinigų darbuotojų kaitai mažinti „*Na dabar tai aišku trupučiuką pagerėjo situacija nėra tokių labai daug žinių atlyginimų, bet tas darbo krūvis išliko ir tai tada ir sprendžiama, ar vis dėlto neverta turbūt dar tai, kad ne visada išgirsta, kad mums reikia įdėti dar žmonių, kad būtų komfortas visiems, kad ne į darbą kaip į pragarą, kad dėl mano stalo pilna užduočių, tai žiūrėsime dar formuojamas kitų metų biudžetas. Tai mūsų paraiška išėjo, kad mums tikrai reikia dar žmonių, tai, kad finansuotų, kad būtų padidintas mūsų darbo užmokesčio fondas. Aišku, ta tikimybė tokia yra, bet žiūrėsime, kaip čia bus kokie sprendimai*“ (1).

Specifinių žinių poreikis ir darbuotojų emocinis įsitraukimas

Kitas sunkumas yra susijęs su specifinėmis žiniomis. Kaip antai vienas iš ekspertų pabrėžė, kad atlyginimu kėlimas gali padėti išspręsti žmonių trūkumo problemą tik iš dalies, nes kiekviename iš ekspertinių skyrių darbuotojai naudoja specifines žinias, priklausančias tik jų sričiai, kaip pavyzdį, ekspertas pasirenka prieglobsčio skyrių „*<...> pagrindiniai sunkumai susiję su tuo, kad Lietuvoje tas*

prieglobsčio skyrius jis yra gana mažas. Tai mes turim mažai darbuotojų ir tas sritis apskritai darbo yra nelabai populiari Lietuvoje. Mažai kas nori čia eit. Tai didelis krūvis, labai daug žinių reikalaujanti sritis, gana uždaras sritis. Na. Sunkumų yra tiesiog dėl to, kad žmogiškųjų išteklių realiai labai mažai“ (2). Taip pat buvo paminėta, kad dirbant prieglobsčio srityje, darbuotojams, kuriems reikia asmeniškai susidurti su prieglobsčio prašytojais apklausos tikslais, neretai tenka išklausti prieglobsčio prašytojų istorijas ir tai savaime paveikia jų emocinę būseną „<...> bet, aišku, yra 2 dalykas - Tai nu tai emocinis krūvis. Aišku, vis tiek dažniausiai laimingi žmonės pas mus ne atsiduria, o atsiduria žmonės, kurie yra susidūrę su kažkokiu tai blogiu, persekiojimu. Jie buvo kažko bėga ir mums pasakoja apie tai, nuo ko bėga, tai tas nu aišku, tie tie pasakojimai. Jie nebūna laimingi ir gražios istorijos ir dažniausiai būna susijusios su su blogais dalykais“ (2). Emocinį spaudimą darbuotojai taip pat gali jausti ir dėl pareiškėjų skundu „<...> bet skundų daug turime, nepasitenkinimu irgi dėl nagrinėjimo užtrūkimo, netenkinami jų lūkesčiai ir panašiai“ (4). Teisės aktai reglamentuoja pareiškėjų prašymus peržiūrėti teisės aktuose nustatytais terminais, kas ne visada pavyksta. Tai savaime kelia stresą darbuotojams, dirbantiems su prašymų nagrinėjimu.

Migrantų krizės reguliavimas 2021 metais

2021 metais prasidėjus migrantų krizei iš Baltarusijos, reikėjo imtis veiksmų, siekiant suvaldyti visą situaciją „<...> didžiausias sunkumas buvo tai, kad tai buvo labai netikėta ir labai... Nu toks buvo ta krizė buvo pirmoji tokia krizė, su kuria mes susiduriame ir iš tiesų tai buvo labai didžiulis stresas visiems, nes tai reikėjo veikti greitai ir dabar, mes neturėjome tiek pajėgumų, neturėjom, tiek žmonių, kad suregistruoti visus tuos neteisėtus migrantus, kad juos priimti, apgyvendinti. Na mes iš tiesų departamente turim tokią labai stipriai gerą kompaniją, nes tikrai, bet susėdome, surašom savo planelį ir visi savo pajėgumais bandome planelį įgyvendinti, tai ir šiuo atveju – Tiesiog susėdom, pagalvojom, kaip čia ką greičiau padaryti. Aišku, padėjo mums išeina tai, kad mums skyrė papildomą finansavimą. Mes galėjome priimti daug žmonių, <...>“ (1). Naujų darbuotojų priėmimas ir jų apmokymas reikalavo laiko ir pastangų „<...> aišku, daugiau daug žmonių, naujų priimti vėlgi iššūkis, nes tie žmonės kažkaip tai kažkokiu būdu reikėjo greitai apmokyti,“ (1), o migrantų krizės pasekmės anot ekspertų iki šiol yra jaučiamas.

Žiniasklaidos vaidmuo migrantų krizės metu

Per migrantų krizę Migracijos departamentui padėjo „šiuo atveju padėjo mums ir visa žiniasklaida. Labai daug informacijos išėjo į viešumą, kad migracijos departamentas ieško žmonių, tai

mes, kai organizavom tas atrankas, tai apačioje čia, mūsų koridoriuje, išėjau atrankos dieną, tai nė 1 metro nebuvo tuščio, žmonių pilnas koridorius buvo ir visi kabinetai buvo, džiugu matyti, kad ir mūsų klausimas, tai kodėl atėjote? Tai dauguma atsakė kad padeda valstybei. Ir čia buvo va toks labai geras ženklas.“ (1). Žiniasklaidai teikiant informaciją visuomenei apie atvykusius į Lietuvą migrantus, kas paskatino Lietuvos piliečius jungtis prie Migracijos departamento ir bendromis jėgomis stengtis suvaldyti krizę.

Bendradarbiavimas su kitomis institucijomis ir organizacijomis

Pradėjus dirbti su migrantų antplūdžių iš Baltarusijos, taip pat buvo svarbu bendradarbiauti su kitomis Lietuvos institucijomis, siekiant kuo greičiau ir efektyviau suvaldyti krizę „<...> tai kai žmonės priėmėme, tada paleidome atskirą MIGRIS modulį, kad galėtų tie žmonės kuo greičiau registruoti neteisėtos migrantus ir čia vėlgi buvo pagalba iš kitų institucijų ir iš kitų ministerijų. Buvo deleguoti žmonės, dėl kitų juos reikėjo apmokyti, kaip dirbt sistemą, bet sistema iš tiesų nėra sudėtinga, kad nesuprasti, buvo tokios instrukcijos paruoštas.“ (1). Informacinė sistema tapo lengvai naudojamu įrankiu, tačiau kaip pažymi ekspertai, buvo susidurta ir su problemomis. Teikiant teisinę pagalbą asmenis „<...> iš pradžių tai gal buvo sudėtinga (krizių metu), nes nes nežinojom, kaip tai viską organizuoti ir ir atrodo, ir daug organizacijų vienu metu vienuose patalpose. Bet reikėjo tą procesą nustatyt, kad vat atvyksta, pavyzdžiui, ta šeima kažkokia tai reikėtų nukreipti, pavyzdžiui, raudoną kryžiaus atstovus informuoti, juos kaip kur apgyvendinti. Kadangi čia labai daug labai susietas su socialinėmis paslaugomis, vis tiek reikia juos kažkur tai nukreipti“ (1) Migracijos departamentui ir kitoms institucijoms prireikė laiko mokymuisi dirbti ties problema bendromis jėgomis, taigi tokią patirtį, vienas iš ekspertų vertino teigiamai „<...> tai buvo labai lengva, nes tu žinai, kad va nevyriausybininkai tą ir tą daro ir nukreipi. Nevyriausybininkai žino, kad va departamentas daro tą, tai tada nukreipia mums, tai tiesiog reikėjo laiko, kad tai viskas susiveda. Bet taip, tai pakankamai pakankamai gerai viskas, o ir kai trūko ten, pavyzdžiui, kompiuteriu arba koku nors kitos technikos tai nevyriausybininkai padėjo čia tokia jo, kas ką turėjo tas vežė. Bendrom jėgom tai.“ (1).

Ukrainos pabėgėlių krizė

Kita, ne mažiau sunki krizė su kurią teko susidurti, buvo Ukrainos karo pabėgėlių antplūdis. Prisiminus anksčiau aptartą statistiką, 2022 metais Rusijai užpuolus Ukrainą, į Lietuvą atvyko virš 70 tūkst. Asmenų iš Ukrainos, kuriems buvo suteikti leidimai gyventi Lietuvoje. Migracijos departamentas,

kartu su kitomis Lietuvos institucijomis, dirbančiomis migracijos srityje, migrantų krizės iš Baltarusijos 2021 metais dėka, jau turėjo susikūrę informacinę sistemą ir patirties registruojant atvykusius asmenis „per Ukrainos krizę buvo iš Ukrainos, pabėgėliai vėlgi jau turėjome tam tikros patirties, buvo lengviau, nes tiesiog reikėjo rasti patalpas, įrengti tuos priėmimo punktus, registracijos punktus, kur mes registruodavome juos visus na ir turėjome sistemą. Jau žinojom, kaip registruoti. Aišku, vėlgi buvo pagalba kitų institucijų darbuotojų, naujų darbuotojų nepriiminėjom jau, savo jėgom bandėme viską padaryti, bet dirbom ir šeštadieniais, ir sekmadieniais iki nakties, nu kad padėti, bet čia visai kitokia situacija. Čia tiesiog tie žmonės iš karto tikrai tokie. Tai buvo labai įvairios situacijos, buvo labai tokių baisių istorijų, mes gyvenome jų istoriją. Tai labai. Nu taip sudėtinga su jais buvo bendrauti, nes ten dažniausiai tai buvo moterų moterys su vaikais vyrai likdavo Ukrainoje. Tai buvo labai daug tokių istorijų, buvo tikrai sudėtinga. Bet darbo prasme, tai buvo daug lengviau, nes mes žinojome, kaip reikia viską organizuoti. Mums beveik nereikėjo pagalbos, nes mes žinom čia taip čia taip, čia čia tiek reikia darbo vietų, čia kituose miestuose. Tai va na ir pradėjo čia nevyriausybinės organizacijos, raudonasis kryžius ir caritas. Visi visi labai draugiškai dirbo, tai buvo daug lengviau. Na ir sakau, čia tie žmonės visiškai kitokie buvo. Ne, ne, ne tie neteisėti migrantai, kur neaišku, iš kur iš kažkokio Irako, Irano yra, iš Afrikos ir po daug sudėtingiau, nes mūsų vertėjų tada reikėjo labai daug. O čia nereikia vertėjų, nes vis tiek mūsų darbuotojai dažniausiai kalba rusiškai, bet mes susikalbėjom.“ (1). Kaip pažymi vienas iš ekspertų, darbuotojams teko dirbti viršvalandžius siekiant kuo greičiau suvaldyti situaciją.

Verslo įtaka migracijos procesų kitimo tendencijoms

Ekspertų teigimu, didžiausią įtaką migracijos procesų kitimo tendencijoms turi verslas „<...> tai čia aišku, viskas priklauso nuo mūsų verslo, dažniausiai nes verslininkams labai trūksta darbo jėgos. Visuose forumuose visuose susitikimuose apie tai sako, kada, pavyzdžiui, Linava ten visa logistika, tarptautiniai pervežimai sako, kad iki 60000 jiems trūksta darbo jėgos, tai čia galima iš karto prognozuoti. Tai mums reikia 60000 užsieniečių? <...> Tai va tai kol verslui reikia darbuotojų, kol verslininkai steigia tas įmones įkuria naujas darbo vietas, tendencijos tokios kaip ir sakiau, kiekvienais metais dabar didėja 30 % atvykstančių užsieniečių. Tai tikrai tos tendencijos dar didės. Tai jeigu žiūrint į ateitį, tai po vienerių dvejų metų tai gali būti taip, kad jų padaugės ir iki 50 % per metus“ (1).

Europos Sąjungos ir Lietuvos valstybės saugumas

Viena iš pagrindinių problemų, kurios atsiranda dėl verslininkų noro gauti darbo jėgos iš užsienio, tai kvietimai atvykti dirbti net tiems asmenims, kurie visiškai netikdavo darbo sričiai, kurioje reikalingi

darbuotojai. Vienas iš ekspertų nurodo, kad „<...> darbdaviai tiesiog atrinkdavo daug visokių darbuotojų sau. Čia tarpininkavo, kad jie atvyktų mes užduodam leidimus gyventi ir čia, Lietuvoje jie tikrindavo na va šitas vairuoti ar šitas? Geras ir taip atsitikdavo, kad jie ne tik nekenkia. Ir taip išeina, kad mes visi įsileisdavom labai daug užsieniečių, išduodavome jiems leidimus. O paskui rezultatas, kad jų ir nereikia, nereikia. Tai aišku, galima panaikinti leidimą gyventi, bet iš tiesų tai jie turi turėdami tą leidimą gali po visą šengoną važinėti <...>“ (1). Tokie atvejai reikalauja kurti saugiklius, keisti įstatymus įpareigojant darbdavius dar užsienio valstybėse atlikinėti atrankas į darbo vietas, tačiau to ne visada pavyksta pasiekti dėl verslininkų, kurie piktnaudžiauja ir pasikviečia pas save dirbti užsieniečius, kurie gavę leidimus gyventi Lietuvoje išvyksta į Europos šalis.

Pabėgėliai Lietuvoje

Remiantis statistiniais duomenis, pabėgėlių prieglobsčio prašytojų Lietuvoje per pastaruosius dešimt metų kiti nestipriai, skaičius išlikdavo nedidelis, neįskaitant migrantų krizės atvejo. Eksperto teigimų „Lietuvoje visą laiką buvo pastovaus pabėgėlių skaičius. Nebūna taip, kad kažkokie labiau metais buvo 500 per metus, kiti 600 nu va taip ir būdavo. Prieš tai nebuvo taip. Nu aš taip įsivaizduoju, kad pabėgėliams Lietuva kol kas nėra tikslo valstybė“ (1). Vienas iš ekspertų pažymi, kad prieglobsčio prašytojai, kurie atvyko jau po 2021 metų krizės tai „<...> jie buvo išnaudojami iš esmės ir nes buvo sukurtos Turizmo įmonės Baltarusijoje tiek Irake ir taip toliau, kurios išdavinėja vizas ir įgalina iš esmės jiems atvykti į vakarus ir po to kristu sieną tai na. Tai sukėlė labai didelę naštą Lietuvai. Na buvo labai daug jau tokių na, saugumo grėsmių, kaip riaušės stovyklose“ (2).

Tokie asmenys dažniausiai gauna neigiamus sprendimus dėl prieglobsčio suteikimo, tačiau dėl to, kad tokius asmenis ne visada pavyksta grąžinti į jų kilmės valstybes, jie pasilieka Lietuvoje ir „<...> tai yra irgi paskata kitiems asmenims, kurie irgi nėra prieglobsčio prašytojai keliauti į Lietuvą irgi pasiprašyti prieglobsčio, nes nuo jie tikisi, kad jie galės išlikti, net jeigu negaus to neigiamo sprendimų, tai yra labai blogai, nes tada susidarė tos situacijos, kaip buvo Baltarusijoje, kad yra labai didelė masė žmonių, kurie, labai didelė, dauguma yra ekonominiai, ir tada valstybė yra labai didelė našta surasti tuos kelis teigiamus, kurie yra visoj šitoj visoj šitoj grupėj“ (2).

Vienas iš ekspertų nurodė, kad nagrinėjant prašymus dėl prieglobsčio, susiduriama su tokiais sunkumais kaip prieglobsčio prašytojo melas „<...> stengiamės atsižvelgti į kiekvieną prašymą teigiamai, tai sakykim. Bet būna įvairių situacijų būna. Manipuliuojama meluoja labai daug tenka. Tenka ir kituose šaltiniuose, pasieškot apie tą žmogų, reiškias informacijos tai. Būna, kad ir kaip detektyvo pareigas eini <...>“ (5), todėl nagrinėjant prašymus stengiamasi surinkti kuo daugiau informacijos apie asmenį.

Valstybės saugumas

Suteikiant ar nesuteikiant tiek prieglobsčių, tiek leidimą dirbti leidimą gyventi Lietuvoje yra atsižvelgiama į valstybės interesus, valstybės saugumą, bendradarbiavimą su valstybės apsaugos saugos departamentu, „Jeigu pateikiamas užsieniečio, tai jis yra patikrinama patikrinimas. Tai yra tas užsienietis yra patikrinamas. Ir pirmas patikrinimas tai yra valstybės saugumo departamento. Tai yra rašomas paklausimas ir gaunama informaciją iš įstaigos. Taip pat yra policijos departamentas dėl viešosios tvarkos ir valstybės sienos apsaugos tarnyba, taip pat dėl viešosios tvarkos ją teikia išvadas migracijos departamentui. Ir be šitų išvadų nei vienas sprendimas nepriimamas“ (1). Taigi, priimant sprendimus dėl užsieniečių yra bendradarbiaujama su Valstybės saugos departamentu ir kitomis įstaigomis atsakingomis už valstybės saugumą ir tvarką, tačiau vertėtų pažymėti, kad kiekvieno užsieniečio atvejis yra nagrinėjamas individualiai ir „<...> jeigu yra išvada su kažkokia informacija ir kad, pavyzdžiui, išvadoje yra parašyta, kad asmuo gresia valstybės saugumui, tai dažniausiai yra neigiamas sprendimas. Aišku, gali būti, kad jeigu Departamentas rašo „gresia valstybės saugumui“, bet migracijos departamentas įvertina ir sprendžia. Tai labai visokių būna tokių situacijų, pavyzdžiui, daug metų jau užsienietis gyvena Lietuvoje. Čia jo socialiniai ryšiai, darbas, šeima, vaikai, nepilnamečiai, tasi gali būti svarstoma ar tikrai atsižvelgti ar ne, bet bet tai labai retas sąlygomis visada, jeigu yra neigiama išvada, VSD, policijos ar VSATo vis tiek dažnas dažniausiai yra neigiamas. Na toks asmuo tiesiog nepageidaujamas Lietuvoje ir viskas“ (1).

Daugiausiai neigiamu sprendimų yra priimami dėl prieglobsčio prašytojų, nes prieglobsčio prašytojai „<...> Baltarusijos režimo įrankis, kuris yra skirtas pažeisti kažkoku būdu mus“ (2). Dėl šios ir kitų priežasčių, ekspertu vertinimu, „<...> Mes esame tokia pati Europos sąjungos dalis ir mes atsakingi lygiai taip pat už tuos visus prieglobsčio prašytojus. Mes esame visu pirma mūsų problema, kad mes esame tas vadinama tranzitinė šalis. Dažniausiai bandoma per mus, kas ir buvo 2021 metais. Tai vat, kadangi buvo visų apgręžimo politika, jų dėka tai mūsų sustabdyta, bet, bet yra klausimas, kiek tai bus toliau valdoma ir panašiai“ (4)

Migracijos teisinės bazės įgyvendinimas sprendžiant nelegalios migracijos klausimus

Kalbant apie Lietuvos teisinį migracijos procesų reguliavimo pagrindą, ekspertai nurodė, kad teisinė bazė yra gera „<...> tiesiog praktinis įgyvendinimas gal yra sudėtingas, nes visi tie pagrindai visų visos procedūros yra aprašytos. (1). Vienas ryškiausių pavyzdžių, kuris buvo paminėtas tai užsieniečių gražinimas, nes „<...> tai priklauso labai nuo valstybės, į kurią reikia išsiųsti žmogų. Tai, kaip ir buvo ta neteisėtos migracijos krizė, taigi buvo daug labai neigiamų sprendimų ir turėjo būti tų sprendimų įgyvendinimas. Tai yra išsiuntimas asmenų. Tai išsiuntimų asmenų pas mus užsiima valstybės sienos apsaugos tarnyba ir dažniausiai tai yra užsieniečių registracijos centre. Kodėl? todėl, kad jie tame

dažniausiai tai jau yra neigiamas galutinis sprendimas ir laukia išsiuntimo procedūros, kai ji ten yra arba sulaikomi teisių teismo arba apgyvendinami ir ten būna tai užsieniečių registracijos centro darbuotojai ir dirba“ (1). Tokie asmenys, kuriuos reikia grąžinti, parodo didžiausią spragą mūsų sistemoje, kadangi „<...> sprendimas galutinis, kaip ir priimtas, o įgyvendinimas jo gali būti ir po metų dar neįgyvendintas. Tai yra tokia nuostata. Teisinė bazė, užsieniečių teisinės padėties įstatyme, kad jeigu po metų nuo sprendimo už jus teisė galiojo ne išsiunčiamos, tokio asmens neįmanoma išsiųsti. Tai tada užsieniečių registracijos centras teikia teikimą migracijos departamentui, kad nepavyko tokio asmens išsiųsti, ir yra tokia galimybė tokiam asmeniui išduoti leidimą laikinai gyventi vieneriems metams, ir jam įsigalioja kitos teisės, jis gali išeiti iš to centro kažkur, tai gal miško darbo arba kažkokių kitų interesų. Bet, aišku, stengiamės, kad tokių kuo mažiau būtų. Jas, jeigu išduoti tokį leidimą laikinai gyventi ir išleidi, tai tokio ir nerasi vėliau, nes vis tiek jis toliau vyksta į Europą“ (1).

Migracijos politika

Vertinant migracijos politiką ir jos įgyvendinimą ekspertų nuomonės išsiskyrė. Vienas iš ekspertų nurodė, kad dabartinę Lietuvos politiką migrantų atžvilgių vertintų teigiamai, kadangi „<...> mes esam pakankamai griežti ir tai man patinka, nes labai reikia atidžiai nagrinėti visus srautus, analizuoti tikrinti, kad nebūtų tai, kad Lietuva už užplūs, čia daug migrantų ir ar tai nepadės Lietuvos piliečius? Ar jie jiems bus tai komfortas gyventi? Nes nepasakyčiau, kad Lietuvos gyventojai, Lietuvos piliečiai yra ksenofobai, nu, bet vis tiek yra tas ta tokia priešprieša ne vis tiek ne visada Lietuvos piliečiai su malonumu priima kitataučius. Čia labai priklauso, aišku, Ukrainos piliečius labai gražiai priėmė, dėl tų neteisėtų migrantų iš Afrikos nelabai jau taip. Aišku, keičiasi tą situaciją ir mūsų požiūris ir lietuvių požiūris yra kitoks. Tai reikia labai labai taip stebėti visą situaciją. Lietuva tai pakankamai pakankamai griežtai žiūri ir dabar tiesiog kitos valstybės naudojasi mūsų patirtimi. Jie tiesiog ir klausia mūsų, kaip čia mes susidorojome su ta krize, patarkit, kaip čia ką daryti, ir mūsų ministrai tikrai visuose Europos sąjungos forumuose visą laiką už griežtesnę migracijos politiką, tai taip ir turi būti, nes dabar sudėtinga situacija. Jeigu mes paleisim taip labai liberaliai viską priims, tai koks rezultatas bus? Labai turbūt nekoks. Valstybės saugumui pakenkta. Ir Europos sąjungai visai, nes mes mes įsileidžiam tuos žmonės gauna teisę keliauti po visą Europą. Ir čia mes atsakome ne tik už savo saugumą visos Europos saugumą (1). Kito eksperto atžvilgių migracijos politiką reikia tobulinti, nes „Akivaizdu, kad problemos neišnyks, jos tiesiog didės. Mano nuomone, reikia iš esmės keisti visą migracijos politiką, kas ir yra dabar daroma, bandoma daryti, nes, sakykime, tie procesai kurie buvo taikomi anksčiau, jie dabar tiesiog ne nesugeba aprėpti, susitvarkyti su esama situacija“ (4). Eksperto teigimo, vien dėl to, kad yra užsieniečių, kurių negalima grąžinti š jų kilmės valstybes, Lietuva turėtų dar labiau griežtinti esamus įstatymus, kurti saugiklius. Dar

vienas ekspertas neapsisprendė kaip reikėtų vertinti dabartinę migracijos politiką, kadangi jos įgyvendinimas vis tiek sukurs papildomus krūvius, o problemos dėl darbuotojų trūkumo, terminų ir finansavimo sprendžiamos labai lėtai.

Išvados

1. Prasidėjus industrializacijai ir urbanizacijai, migracijos tempai spartėjo. Šiuolaikiniame pasaulyje, migracija tapo įprastu dalyku, tačiau iki šiol visuotinai pripažinto šio termino apibrėžties nėra.
2. Globalizacijos pasaulyje, migrantams tenka susidurti su nusistatymais ir stereotipais apie savo tautybės žmones, ypač, atvykėliams iš Artimųjų rytų ir Azijos. Dėl žiniasklaidos pateikiamų naujienų, žmonės susikuria savo „migranto paveikslą“. Dėl gaunamų žinių apie terorizmo išpuolius, nelegalią migraciją, žmonėms kyla nepasitikėjimas migrantais ir baimė prarasti savo saugumą.
3. Pasirinkimas migruoti, gali priklausyti nuo daugelio priežasčių: nedarbas, mažas darbo užmokestis, nepakankamos socialinės garantijos tėvynėje, skatina ieškoti geresnių gyvenimo sąlygų, išsilavinimą, galimybę realizuoti save. Tam, kad būtų galima paaiškinti, kas skatina žmogų rinktis tarp gyvenimo tėvynėje ir iškeliavimo kitur, yra naudojamos migracijos procesus aiškinančios teorijos. Individas, prieš priimant sprendimą, įvertina migracijos suteikiama naudą, ir nuostolius. Vienos bendros migracijos teorijos kaip ir migracijos sąvokos nėra, tačiau, visos iki šiol sukurtos teorijos gerai papildo viena kitą.
4. Žiniasklaidos kuriama socialinė tikrovė stipriai paveikia auditorijos įsivaizdavimą apie pasaulį ir užtvirtindama stereotipus, pvz., visi islamą išpažįstantys žmonės – teroristai; migrantai atims darbo vietas iš vietinių, kadangi dirbs už mažesnę atlyginimą ir pan.,. Žiniasklaida naudojami skirtingomis poveikio priemonėmis, įrėmindama tam tikras grupes, kultivuodama naujienas.
5. Iš atlikto tyrimo duomenų nustatyta, kad pagrindinės problemos su kuriomis susiduriama įgyvendinant migracijos politiką tai yra darbo krūviai, darbuotojų trūkumas ir didelė kaita, darbuotojų jaučiamas stresas, nuovargis ir nepasitenkinimas nemažėjančiu darbo kiekiu.
6. Taip pat pažymėtina, kad sukūrus migracijos informacinę sistemą MIGRIS, prašymų nagrinėjimas ir duomenų apie asmenis patikrinimas palengvino darbą, ir keitimąsi informacija.
7. Dabartinė migracijos politika Lietuvoje yra pakankamai griežta užsieniečių atžvilgių ir ją norima dar labiau sugriežtinti. Sugriežtinimas reikalingas įdėmesniam duomenų apie asmenis nagrinėjimui ir kontrolei, siekiant įleisti į Lietuvą kuo mažiau asmenų, galimai gresiančių valstybės saugumui ir Europos sąjungai. Tai galima matyti ir statistiniuose duomenyse dėl asmenų, kuriems nebuvo suteiktas prieglobstis, arba asmenų, kuriems uždraustą atvykti į Lietuvą.
8. Lietuvos migracijos politika turi tokiu spragų kaip užsieniečių grąžinimas į jų kilmės valstybes, kadangi ne visada priėmus sprendimą grąžinti asmenį, šis sprendimas yra įgyvendinamas. Toks

asmuo gaudamas leidimą laikinai gyventi Lietuvoje, gali išeiti iš apgyvendinimo centro ir išvykti į bet kurią Europos Sąjungos šalį. Tokie asmenys gali kelti grėsmę valstybės saugumui.

9. Migracijos politika yra tobulinama, priimami įstatymų pakeitimai, kurie leidžia efektyviau ir greičiau spręsti kylančias problemas, kaip buvo su migrantų krize 2021 metais.

Literatūra

1. Abid, R. Z., Manan, S. A., Rahman, Z. A. A. A. 2017. 'A Flood of Syrians has Slowed to a Trickle': The Use of Metaphors in the Representation of Syrian Refugees in the Online Media News Reports of Host and Non-host Countries. *Discourse & Comm.*
2. Beresnevičiūtė; Frėjūtė-Rakauskienė. 2006. „Etninė tematika ir nepakantumas Lietuvos žiniasklaidoje: dienraščio analizė“, *Etniškumo studijos*. 1: 19-44.
3. Berger, T.; Luckmann, P. 1999. Socialinis tikrovės konstravimas: žinojimo sociologijos traktatas. Vilnius, Pradai.
4. Blažytė, G. 2015. Visuomenės nuostatos imigracijos atžvilgiu ir jų atsiradimo prielaidos. *Etniškumo studijos*, 1: 107–134.
5. Bonfadelli, H. The Internet and Knowledge Gaps. 2002. A Theoretical and Empirical Investigation. *European Journal of Communication*. 17(1): 65–84.
6. Chafee, S. H.; Metzger, M. J. 2001. The End of Mass Communication? *Mass Communication & Society*. 4 (4): 365–379.
7. DeKeseredy, W.S. 2010. *Contemporary Critical Criminology* (1st ed.). Routledge
8. Dobryninas A. 2001. *Virtuali nusikaltimų tikrovė*. Vilnius: Eugrimas.
9. Dobrynina, M. 2008. „Nusikaltimų baimės konstravimas žiniasklaidoje“. Teisės problemos, Nr. 3 (61).
10. Entman, R. M. 1993. Framing: Towards a Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*. 43:51–58.
11. Gaičevskytė-Savickė, R.. 2021. „Moters nusikaltėlės įvaizdis medijose: tarp realybės ir konstrukto“. *Kriminologijos studijos* 9: 129-150.
12. Janušauskienė, D.; Vileikienė, E.; Nevinskaitė, L.; Gečienė, I. 2017. Subjektyvus grėsmių suvokimas: ar Lietuvos gyventojai jaučiasi saugūs? *Sociologija*. 28 (2): 99–108.
13. Karalevičienė, J, Matuzevičiūtė, K. 2009. Tarptautinės emigracijos ekonominių priežasčių analizė Lietuvos pavyzdžiu. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 1 (14). 143–151.
14. Koenig, T. 2004. *Routinizing Frame Analysis through the Use of CAQDAS*. Paper presented at the Biannual RC -33 Meeting, Amsterdam, August 17–20.
15. Kraniauskienė, S. 2012. Tautinės bendruomenės posovietinėje Klaipėdoje: naujų tapatybių paieškos ir jų reprezentacijos žiniasklaidoje.
16. Lawlor, A., Tolley. E., 2017. Deciding Who's Legitimate: News Media Framing of Immigrants and Refugees. *International Journal of Communication*.

17. Littlejohn, S. W. 2002. *Theories of Human Communication*. 7th ed. Belmont (USA): Wadsworth/Thomson Learning.
18. Martinaitis, Ž., Žvalionytė, D. 2007. Emigracija iš Lietuvos: ką žinome, ko nežinome ir ką turėtume žinoti? *Mokslo darbai: Politologija* 3 (47): 112–134.
19. Maslauskaitė, A., Stankūnienė, V. 2007. *Šeima abipus sienų. Lietuvos transnacionalinės šeimos genezė, funkcijos, raidos perspektyvos*. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, Socialinių tyrimų institutas.
20. Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, J. E. 1993. Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19 (3): 431–466.
21. Massey D.S.1998. International Migration at the Dawn of the Twenty-First Century: The Role of the State. *Published By: Population Council*. 25 (2): 303-322.
22. McQuail, D. 1994. *Mass Communication Theory. An Introduction*. 3rd ed. London: Sage Publications.
23. McQuail, D. 2010. *Mass Communication Theory*. 6th ed. London, Sage.
24. Mengstie, S. 2011. „Constructions of “otherness” and the role of education: The case of Ethiopi“, *Journal of Education Culture and Society*, 2: 7-15
25. Metzger, M. J. 2009. The Study of Media Effects in the Era of Internet Communication. In *The SAGE Handbook of Media Processes and Effects*. Ed. By R.L. Nabi and M.B. Oliver. Los Angeles: Sage.
26. Michailovič I.2007. *Viktimologijos raida ir perspektyvos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
27. Noelle-Neumann, E. 1974. „The spiral of silence: a theory of public opinion“, *Journal of Communication*, 24 (2): 43–51.
28. Nevinskaitė L. 2011. *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos: Mokomoji knyga*. Vilnius.
29. Nugaraitė, A.. 2015. „Antraštės poveikis ir įtaka medijų komunikacijoje“. *Politinių komunikacijų studijos* 3: 113-128.
30. Sacco,Vincent. 1995. „Media Constructions of Crime. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*“. Reactions to Crime and Violence 539.
31. Sakalauskas G. et al. 2011. Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai. Vilnius: “Eugrimas“.
32. Saleem, N. 2007. „U.S. Media Framing of Foreign Countries Image: An Analytical Perspective“, *Canadian Journal of Media Studies*, 2(1): 130-161.

33. Sipavičienė, A. 2006. Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė.
34. Sipavičienė A., Jeršovas M. 2010. Darbo jėgos migracija: poreikis ir politika Lietuvoje / Europos migracijos tinklas. Tarptautinė migracijos organizacija, Lietuvos socialinių tyrimų centras.
35. Stulgienė, A., Daunorienė, A. 2009. Migracijos poveikis darbo jėgos rinkos pusiausvyrai. *Ekonomika ir vadyba* 14: 984–992.
36. Švėgždaitė, R. 2017. „Antraščių negatyvumo, nuotaikos ir skaitytojų reakcijos konstravimas“. *Žurnalistikos tyrimai*, 11: 55-77.

Statistinių duomenų šaltiniai

1. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2023 metų migracijos metraštis: <https://migracija.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/5/xtUeX75YEX8.pdf> [žiūrėta 2024-04-10]
2. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2022 metų migracijos metraštis: https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/2022_Migracijos_metrastis.pdf [žiūrėta 2024-04-10]
3. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2021 metų migracijos metraštis: [https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/2021%20m_%20migracijos%20metra%C5%A1tis_skelbimui\(3\).pdf](https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/2021%20m_%20migracijos%20metra%C5%A1tis_skelbimui(3).pdf) [žiūrėta 2024-04-10]
4. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2020 metų migracijos metraštis: https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/MIGRACIJOS%20METRA%C5%A0TIS_2020_1.pdf [žiūrėta 2024-04-10]
5. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2019 metų migracijos metraštis: [https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/MIGRACIJOS%20METRA%C5%A0TIS_2019%20\(1\).pdf](https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/MIGRACIJOS%20METRA%C5%A0TIS_2019%20(1).pdf) [žiūrėta 2024-04-10]
6. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2018 metų migracijos metraštis:

- https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/MIGRACIJOS%20METRA%C5%A0TIS_2018.pdf [žiūrėta 2024-04-10]
7. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2017 metų migracijos metraštis:
https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/2017%20m_%20metra%C5%A1tis.pdf [žiūrėta 2024-04-10]
 8. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2016 metų migracijos metraštis:
https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/2016%20m_%20metra%C5%A1tis.pdf [žiūrėta 2024-04-10]
 9. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2015 metų migracijos metraštis:
https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/2015%20m_%20metra%C5%A1tis.pdf [žiūrėta 2024-04-10]
 10. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2014 metų migracijos metraštis:
https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/2014%20m_%20metra%C5%A1tis.pdf [žiūrėta 2024-04-10]
 11. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2013 metų migracijos metraštis:
https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/2013%20m_%20metra%C5%A1tis.pdf [žiūrėta 2024-04-10]

PRIEDAS 1

Interviu pristatymas ir klausimynas

Esu Vilniaus universiteto sociologijos magistro II kurso studentė Karolina Veikšnia. Šiuo metu rašau baigiamąjį magistro darbą, kurio tikslas yra nustatyti šiuolaikinės migracijos politikos Lietuvoje įtaką valstybės saugumui. Norėčiau pakviesti Jūs sudalyvauti tyrime ir atsakyti į interviu klausimus apie šiuolaikinės migracijos politikos Lietuvoje iššūkius, migrantų integraciją ir jų teisių užtikrinimą, bei valstybės saugumo užtikrinimą. Taip pat norėčiau pasiteirauti ar sutiktumėte, kad Jūsų atsakymai būtų įrašinėjami į diktofoną, tam, kad kuo tiksliau aprašyti iš Jūsų gautą informaciją? Gauti duomenys bus analizuojami tik apibendrinus visų dalyvių atsakymus ir bus naudojami tik mokymosi tikslais, rengiant magistro darbą.

Klausimyno gairės

1. Ar galėtumėte papasakoti apie savo darbą Migracijos departamente (skyriuje)?
2. Kokios Jūsų manymų yra migracijos politikos tendencijos?
3. Kaip Jums sekėsi suvaldyti migrantų krizę 2021 metais?
4. Su kokiais iššūkiais Jums teko susidurti susidūrus su pabėgėliais iš Ukrainos?
5. Kaip sekėsi bendradarbiauti su kitomis institucijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis?
6. Ar Jūsų manymu dabartinė migracijos politika daro įtaką valstybės saugumui?
7. Kaip verslas prisideda prie migracijos politikos kūrimo?
8. Kokie kyla sunkumai dirbant su prieglobsčio prašytojais?
9. Uždraudimo atvykti užsieniečiams į Lietuvą procedūros?
10. Kokios yra teikiamos teisinės pagalbos paslaugos užsieniečiams?